

SZABÓ
ZOLTÁN
ATTILA

TABLÓ
I N T E R J Ú K

ANTOLÓGIA KIADÓ
LAKITELEK, 2022

Szabó Zoltán Attila

TABLÓ 2

Szabó Zoltán Attila

TABLÓ 2

interjúk

ANTOLÓGIA Kiadó
Lakitelek, 2022

*A borítón **Kisteleki Dóra: Ihlet** című alkotása*

A kötetben látható fotók alkotói:

**Dömölky Dániel, Juhász Melinda, Országos Színháztörténeti
Múzeum és Intézet, Nyugat Plusz fotóarchívum/Újnyugat
Irodalmi Kör, Szlovák Judit**

Felhasznált illusztrációk:

Kisteleki Dóra, Kovács Gábor

Fedélterv: **Illés Zoltán**

Szerkesztés, tördelés, korrektúra:

Agócs Sándor

A szöveget gondozta:

Lengyel Mária

© Szabó Zoltán Attila, 2022

ISBN 978 963 619 008 8

KIADÓ: ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft.

Tel.: + 36 (76) 549-045, e-mail: antologia@nepfolakitelek.hu

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Didot Stúdió Bt.

Tel.: +36 (20) 991-42-86, e-mail: jozsef.kvaszta@gmail.com

ELŐHANG

Néha könnyedén, gondtalanul és kötelmeinkről megfeledkezve cselekszünk ezt-azt, mintha szemlátomást minden akár fordítva is történhetne. Máskor viszont, más órán, semmi sem lehet másként, mint ahogy van, semmi sem könnyű és kötelességmentes, és minden lélegzetvételünket valamilyen súlyos, külső erő, sors irányítja – fogalmazott Hermann Hesse.

Azok a beszélgetések, riportok, portréinterjúk, amelyeket az elmúlt két évtizedben készítettem, ráébresztettek arra, hogy nincsenek "mások fölötti" életek és érdemek, nem létezik olyan siker, amely borítékolható, nincsenek előre kikövezett utak. Léteznek ugyan látszatsikerek, amelyek arra utalnak, hogy érdemi idea, munka, teljesítmény, odaadás, alázat nélkül is lehet valakiből VALAKI – ünnepelt sztárocska, hírneves pojáca –, mégis a bulvárvilág szirénhangjai csak ideig-óráig képesek füleket süketíteni, agyakat tompítani. Rombolni.

Amikor riportot készítek, igyekszem nem magamra figyelni, hanem a megkérdezett, az interjúalany világában elidőzni; kérdezni, reakcióra készíteni őt, beszéltetni gyermekkoráról, jelenéről, vágyairól, megélt álmairól...

„Ha a szellem ráeszmél egy igazságra, sosem késnek a tények, amelyek igazolják” – vallom Szerb Antal nyomán magam is.

Az itt közölt, 2022-ben újra nyomdába adott egykori társalgásaim, irodalmi igénnyel készített „tablóim”, újságcikkeim apró puzzle-darabokként mutatnak meg egy kort: a 21. század első két évtizedét – illetve az oda vezető ösvényeket, hegyeket, lankákat, árkokat, a 20. század hol fájdalmas, hol bájos közegét. Mindezt egyéni sorsokon keresztül, főképpen művészek, sportemberek, tudósok szemszögéből. Úgy, hogy közben időutazókká válnunk mindannyian. A Tabló első kötete (2020) után ismét...

Szabó Zoltán Attila

TARTALOM

Szabó Zoltán Attila: Előhang	5
Kocsis Zoltán (2010)	9
Fischer Ádám (2011)	17
Börcsök Enikő (2012)	23
Erőss Zsolt (2010)	29
Ferjancz Attila (2013)	33
Rajhona Ádám (2010)	37
Izsóf Vilmos (2014)	41
Voith Ági (2014)	47
Katona János (2014)	55
Szabó Gyula (2006)	63
Gyarmathy Livia, Garas Dezső, Illés György (2000)	69
Horváth Charlie, Török Ádám (2022)	79

*

Irodalom, riport

„Tenyeremen hordom az én szívemet” (2014)	89
Világok harca... (2021)	93
Sziget, 2022 (2022)	105

*

Utóhang – Nagy Erika beszélgetése a szerzővel	109
---	-----

Kisteleki Dóra: In memoriam Kocsis Zoltán

Kocsis Zoltán (1952–2016)

„A HÜLYÉKET NEHEZEN VISELEM”

Kocsis Zoltán őszinte ember. Ha teheti, kimondja a véleményét, aminek nem feltétlenül örülnek a politikusok. Ő azonban nem töpreng azon, hogy mit hallanának tőle szívesen, hiszen lételeme a szabadság. „Mózesről a mai politikusok is tanulhatnának” – vallja, és számon kéri rajtuk az elveket, az erkölcsöket. Úgy érzi, rossz irányba haladnak a dolgok, és nem lenne meglepődve egy újabb világegészen. Ám a zenében is makacsul hisz; a Nemzeti Filharmonikusok szerint fontos missziót teljesítenek egy olyan világban, amikor a kultúra mostohagyerek.

– Ön naiv ember?

– Most már nem. De miért kérdezi?

– Mert azt mondta: „Mózesről a mai politikusok is tanulhatnának.” El tudja képzelni, hogy most az Őszövetség tanításain merengenek?

– Nem tudom, mi jár a fejükben. Olyan nagyon nem is érdekel. Csak abban vagyok biztos, hogy ha tanulmányoznák akár Mózes, akár Jézus, akár a mártírhalált halt hősök cselekedeteit, előbbre jutnának. És velük mi is. Társadalmunkból éppen az elvek hiányoznak. Az etika. Azok az ideák, amelyekért érdemes élni és akár meghalni is. Persze az emberiséget a nyitottság, az újra való fogékonyság sem jellemzi manapság. A tömegeket nem lehetne folyton manipulálni, s talán még a szörnyűséges társadalmi egyenlőtlenségek is megszűnnének, ha egyszer azokról vennénk példát, akik nehéz időkben erkölcsösek tudtak maradni. A mai politikusok bűne, hogy nem akarnak felülemelkedni sérelmeiken, érdekeiken; nem is tesznek semmit azért, hogy békésebben éljünk.

– *Mérges? Csalódott? Pesszimista?*

– Azt hiszem, rossz irányba haladunk; nem volnék meglepődve azon, ha bekövetkezne az a nagy világegés, amit többek között a maja naptár 2012-re prognosztizál, vagy akár 2060-ban Newton számításai alapján, aki szintén számolt egy 2012-ben bekövetkező kataklizmával is. Igen, pesszimista vagyok! Bár meglehet, hogy inkább realista. Egyszer vége lesz a naprendszernek, ennek a csillagrendszernek, mások érkeznek majd a helyünkre. Nem azt mondom, hogy jövőre következik be mindez, de érzékelem, hogy az emberiség nemigen képes a megtisztulásra. Csak néhány közösséget tudnék megemlíteni, ahol az elveknek jelentőségük van. Ilyen a bhutáni, ahol egy igazi, komoly diszciplína irányítja az egyébként boldog, szabad életet. Tibet is tartja magát. De ki tudja, meddig?

– *Ön mindenkor képes belátni és elfogadni mások igazát?*

– Realista vagyok, de hajlandó vagyok meghallgatni bárkit, befogadni bármit, még azt sem várom el, hogy igaz legyen. Ahogy persze azt sem tudom garantálni, hogy ha befogadtam az újat, az valóban teremtő erővel fog hatni rám.

– *„Lépten-nyomon szembesülnöm kell azzal, hogy a politika befurakszik az életünkbe, a mindennapjainkba; családokat, jól és eredményesen működő munkacsoportokat dúl szét” – nyilatkozta nemrégiben. Amikor szót kér és odacsördít, nem tart attól, hogy veszélybe sodorja szeretett zenekarát, a Nemzeti Filharmonikusokat?*

– Hát, nem tudom. Az eredmények nem beszélnek önmagukért? Azt a fenntartó szervnek is tudnia kell, hogy itt jó munka folyik...

– *Önt idézem: „Ha hagyjuk azt a sok mindent, amit magyar kultúrának nevezünk, elsorvadni, akkor itt nagyon nagy baj lesz.” De mit tehet Ön ez ellen, mint a magyar kultúra követe?*

– Teljesen konvencionális, a napi élet részét képező eszközökkel lehet csak valamit elérni. Mire gondolok? Harcolok a Kodály-módszer tudatos leépítése ellen. Elismerem, hogy nem sok sikerrel. Az iskolai ének-zene oktatás kötelező voltának ellehetetlenítése ugyancsak felháborít. El is mon-

dom mindig, mindenhol. Bosszant, hogy a kultúrpolitika a könnyebb fogyasztás irányába tereli az embereket, mintha nem értenék, hogy könnyebb elfogyasztani az egyszerűt, de korántsem biztos, hogy ami egyszerű, egyben jó és tápláló is. Ilyen alapon akár a prostitúciót is támogatni lehetne. Mert hát nekik most vannak sikereik. Az a baj, hogy mindent virágnyelven kell elmondani, mert a jelenlegi trend nem teszi lehetővé, hogy az ember konkrétumokról beszéljen. Ez a helyzet engem fáraszt, zavar. De ugyanakkor ösztönöz is.

– *Noha már tettem pár kísérletet Kocsis Zoltán „megfejtésére”, engedje meg, hogy arra jussak: Ön roppant makacs, magabiztos, már-már bevállalós alkat. Ezt abból szűrtem le, hogy képes volt folytatni és befejezni Schönberg félbehagyott művét, a Mózes és Áront. Senki nem vetette a szemére, hogy tiszteletlen?*

– Minden művészet maga teremti meg a szabályrendszerét; nincs jó és rossz, nincs szép és csúnya – egyéniségek vannak, akik szabadon alkotnak. Én is ezt teszem. Meggyőződésem, hogy a nagy egyéniségek esztétikai természetű világlátása viszi előre a művészetet. Schönberg nem tekinthető feltétlenül és csakis úttörőnek, mert ő a múlt tökéletes ismeretében talált rá valamire, amelyet egyre tökéletesebben használt; még azt is ki merem jelenteni, hogy legnagyobb művében, a *Mózes és Áron*ban ezeket a vívmányait már klasszikus módon tudta összekapcsolni. Azaz: tipikussá eszményítette azt, ami végtelenül egyéninek hatott. Megkockázatom: összefoglalóbb jellegű egyéniség volt, mint Bartók Béla. Jőmagam – az ő eszményeit, életművét tiszteletben tartva – létrehoztam egy más minőséget. Nem kell ehhez túlzott magabiztosság. Ehhez hit kell.

– *Bartók és Arnold Schönberg meghatározó szerzők az Ön muzsikusi pályáján. Rokonlelkek?*

– Biztosan. Ámbár egy igazán teljes egyéniségben minden benne van. Egymással homlokegyenest ellenkező tulajdonságok is mindnyájunkban ott munkálnak. Ha Bartók külső megjelenését nézzük: egy aprócska, szemüveges, nagyon finom arcú, kulturált, lódenkabátos, aktatáskás alakot látunk

magunk előtt, aki reggelente bemegy az Akadémiára népdalokat rendszerezni. De hogy jön össze ez a kép a negyedik vonósnégyes utolsó tételével, ami maga a pokol? Aminek hatására ölni tudna az ember?! Ha nagyon megpiszkáljuk, minden ember ilyen összetett. Ott volt Wagner. A legmagasztosabb, legemelkedettebb zenéket tudta írni, de a köznapi életben hihetetlenül kicsinyes, sőt gonosz tudott lenni még a jótévőivel szemben is – gondoljunk csak II. Lajosra vagy Lisztre. Az ember tényleg csak áll és bámul: hogy fér meg ez a kettő egyetlen emberben? Ezért se szeretem, amikor ráfogják valakire, hogy unalmas ember. Olyan nincs! A világ elég gazdag ahhoz, hogy megtaláljuk benne a különöst, a különlegest, a nekünk vonzó vagy éppen a számunkra taszítót.

– *Mi az a negatív tulajdonság, amit Kocsis Zoltán a legkevésbé szeret önmagában?*

– Nem vagyok rosszban magammal. De ha kutatok, találok persze egy s más. A türelmetlenség például rossz tulajdonságom, de már sokat javítottam rajta. Nem tudom, feltétlenül rossz tulajdonságnak minősül-e az, hogy a hülyeséget nehezen viselem. Ahogy a rosszindulatot és a közönyt is. Lehet, hogy – jézusi módon – szeretettel mindent meg lehet oldani, de nem biztos. Annyian vallottak már kudarcot ezzel...

– *Barátai, munkatársai, ismerősei körében kérdezősködtem, és többen állítják, hogy hangulatember. Ha jó passzban van, szellemes és kellemes társalgó, ha nem, akkor pokróc a modora.*

– Ezen is dolgozom már. Az utóbbi időben nincs ez így. Rengeteget nézek magamba. Akkor is, ha másokkal foglalkozom. Sőt, ha másokkal foglalkozom – mint most Schönberggel, Bartókkal vagy éppen a zenekarral, amely eljátsza a művet – engem az is arra kényszerít, hogy magamba pillantsak. Olykor eltöprengek, méltó vagyok-e arra, hogy velük dolgozzam. Régebben nem töprengtem ilyesmin.

– *A Nemzeti Filharmonikusokkal új utakat keres. Gondolt arra, hogy olyasféle „eretnekséget” vállaljanak fel, mint azt tették a San Francisco-i Filharmonikusok, akik a Metallicával adtak ki közös albumot?*

– Voltak ilyen ötletek, kezdeményezések, és nyitott voltam rájuk. Amikor Presser Picivel és Szakcsi Lakatos Bélával szóba került egy közös koncert, nem én léptem vissza. Nem zárkózom el semmilyen érdekes zenei kísérlettől.

– *Milyen a kapcsolata Fischer Ivánnal?*

– Nincs kapcsolatunk egymással. Nem zavarjuk egymás köreit.

– *Hogy emlékszik ma a Fesztiválzenekarra?*

– Annak idején azért alapítottuk meg, mert itthon nem volt egy tisztességes, európai mértékű zenekar. Abban az időben hasznos szövetséget kötöttünk Fischerrel. Főleg azért, mert sok ellenségünk volt, amiért a meglévő zenekaroktól csábítottuk el a legjobb zenészeket. Mára kiderült: ez helyes döntés volt. Elkezdődött egy eurokonform munka, aminek köszönhetően új kritériumok keletkeztek. Ma azért van annyi kiváló zenekar az országban, mert nekünk sikerült elindítani egy pezsgést a zenei életünkben. A Fesztiválzenekar léte mágnesként hatott. Nagy részem volt ebben. De ez a múlt – ahogy ők sem érzik szükségét, hogy engem a szerint kezeljenek, amilyen mértékben hozzájárultam annak a zenekarnak a sikeréhez, úgy én sem érzem, hogy dolgom lenne velük 2010-ben. Nekem a Nemzeti Filharmonikusokkal van dolgom!

– *A Nemzeti Filharmonikusok története 1923-ig nyúlik vissza. A zenekar négy jelentős korszakot tudhat maga mögött: Bor Dezső tette le az alapokat, majd jött Ferencsik Állami Hangversenyzenekara, később pedig Kobayashi Ken-ichiro vezette az együttest. A Kocsis-érát 1997 óta számítjuk. Miben más ma a zenekar?*

– Szinte mindenben, de leginkább abban, hogy a kezdetek óta a Nemzeti Filharmonikusok mindenevő-voltát igyekeztem megerősíteni. Bachtól a kortárs muzsikáig mindent játszunk. Korábban nem volt ez így. Bor munkásságát annyira nem ismerem, kevés dokumentum maradt fenn. Ferencsikkel és Kobayashival viszont sokat dolgoztam együtt. Egyikük sem volt munkás zenész, ahogy én az vagyok. Vallom, hogy a lényeges dolgok a próbán történnek, s a színpadon csak feltesszük az i-re a pontot. Ferencsik János

nem szeretett próbálni. Így is nagy zenész volt. Igaz, az elitista törekvéseknek még nem volt helye az ő idejében. Nem véletlenül hívták a zenekart akkortájt hangversenyzenekarnak. Nemes konzervativizmus jellemezte a Ferencsik-érát. Kobayashi Ken-Ichiro különbözik tőle. Ő egy pálcaművész, aki a saját egyéniségével győz le, nyugoz le mindenkit. Amíg az együttest vezette, a gigantomán művekben jeleskedett. Ugyanakkor Bruckner és a francia muzsika, valamint a kortárs zene szinte nem szerepelt a műsoron. Kobayashinál nemigen bővült a repertoár. Abban bízom, hogy a Kocsis-korszakban igen...

Mix, 2010

*Részlet Pilinszky János írásából (Új Ember, 1975. szeptember 14):
„Pár napja – a véletlen kegyelméből – valóban a zene jegyében élek. Kocsis Zoltán Richter meghívására már (1975. június) 23-án Párizsba érkezett, s baráti körben valóságos zenei éjszakákat töltöttünk együtt. Nem volt ez házi koncert, inkább beszélgetés. Játékában két elem ragadott meg leginkább: személytelen odaadása, s ugyanakkor személyiségének hallatlan ereje, fiatalos lendülete és homogenitása. Shelley és Petőfi lehetett ilyen!”*

*Részlet a Port.hu Fischerről szóló írásából:
„Az Osztrák-magyar Haydn-zenekarral végzett munkát Fischer Ádám művészi
pályája súlypontjának tekinti.”*

Fischer Ádám (1949)

„SZERETEK MAGYARUL GONDOLKODNI – AMI
AZÉRT LÉNYEGES, MERT A ZENEI ÉLETBEN
ELTÚNTEK A HATÁROK”

Fischer Ádám maximalista, mégsem elitista művész. Elismeri a rap létjogosultságát éppúgy, mint Bartók, Haydn, Wagner vagy Lehár munkásságát. Az Operaház vezető karmestere szerint sajátos látószögből szemléljük értékeinket: mintha létezne a magyar kultúra és a magyarországi kultúra, amelyek nem feltétlenül fedik egymást.

A néhány hete a New York-i Metropolitanben Mozart *Varázsfuvolájá*t vezénylő, mostanság a Művészetek Palotájában Richard Wagner *Trisztán és Izoldájá*t dirigáló művész ráunt a hazai hitvitákra, így a sors kegyének fogja fel, hogy két kultúrkörben is otthon érzi magát, hiszen Hamburg és Budapest egyaránt „hazavárja”.

– *Miért tartotta fontosnak, hogy cikket írjon a „lenézett” Lehár Ferenc védelmében?*

– Mert Leháré nagyon jó zene! Itthon mégis keveseket érdekel, hogy minden idők legnépszerűbb és legszeretettebb magyar zeneszerzőjének most volt a száznegyvenedik születésnapja. Legalábbis én egyetlen megemlékezésről sem hallottam. Ez elgondolkodtató jelenség. Keresem az okait. Ahogy leírtam, Bartók és Lehár ég és föld. Viszont ez az ég és ez a föld is a hazai kulturális örökség része, amit nem mindig ismerünk el Magyarországon.

– *Mi lehet ennek az oka? A korszellem? A gagyitúltengése? Vagy éppen hogy az elitizmus? A kodályi örökség sajátos értelmezése?*

– Erre nekem nincs kész válaszom. Csak sejtéseim vannak. Abban biztos vagyok, hogy nem lenne szabad (a szakmán belül természetes) hitviták szerint megítélni egy olyan életművet, amely a magyar kultúra nemzetközi megítélése szempontjából hihetetlen jelentőséggel bír. Lehár érték! És mintha nem örülnénk eléggé annak, hogy ő van nekünk, mintha nem örülnénk eléggé annak, hogy a miénk sokszínű kultúra. Erre külföldön többször felhívták a figyelmemet. Azt mondják, a magyarokra az a jellemző, hogy ha egy idegen elkezd nekik Magyarországot értékeiről beszélni, akkor „rendreutasítják”, majd azzal jönnek, hogy nem az az értékes, amit világszerte elismernek, hanem az, amit mi idehaza annak tartunk. Mintha létezne egy magyar kultúra és egy magyarországi kultúra, amely két fogalom nem fedí egymást.

Amerikában kérdezgettem, hogy kiket tartanak számon úgy, mint híres magyarokat. És volt öt-hat ember, akikről soha nem is hallottam, pedig itt éltek! Mondok egy példát. Erdős Pál neve számomra majdhogynem ismeretlenül csengett, pedig a múlt század egyik legnagyobb matematikusa volt, mindenütt legenda a szakmájában. Hasonló volt a helyzet a nyolcvanas években Rubik Ernővel. Az általa tervezett játékot egyenesen Rubik's Cube néven ismerték Amerikában, itthon csak így: Bűvös Kocka. A magam részéről nem értem, hogy ha azok előtt nem emelünk kalapot, akiket nagyra becsül a világ, akkor miért érezzük olyan fontosnak, hogy egy-egy sikeres ember esetében agyonhangsúlyozzuk, neki is voltak magyar felmenői. Most a walesi hercegre gondolok. Vagy Nicolas Sarkozyre.

– *Lehár Ferenc sommás megítéléséért mennyiben felelősek a történészek és mennyiben a muzikusok?*

– Nem keresek felelősöket. Elég, ha tudom, hogy léteznek félreértések és félreérthetetlen igazságok a Lehár-életművel kapcsolatosan. Igen, Hitler – például – nagyon szerette *A víg özvegyet*; élete utolsó hat hónapjában, amikor Wagnerből már kiszeretett, éjjel-nappal ezt hallgatta. Az is igaz, hogy Lehár Ferenc magánemberként nem volt feltétlenül szerethető figura, hiszen gesztusokat gyakorolt Hitler felé. De én erre a magam részéről fü-

tyülök! Ha valaki jó zenét írt, tőlem lehetett akár csirkefogó is. Engem a muzsikája érdekel és nem a személyisége. Kodályról és Bartókról pedig csak annyit mondanék, hogy korszakos harcot vittek végig, ami a maguk korában valóban fontos ügynek bizonyult. Felfedezni a népzénet, a magyar zenét beemelni a műzenébe – ez volt az ő vallásuk. És ebbe a történetbe csakugyan nem illett bele Lehár zenéje. Magam is úgy látom, hogy amire Kodály (mint egy próféta) azt mondta, nem az igazi, azt a mai napig szégyelljük.

– Ez a felfogás, a sajátos megkülönböztetés napjainkban is erősen jellemző; gondoljunk csak a popzene és a komolyzene kutya-macska viszonyára. Önnek milyen a viszonya például a raphez?

– A rap is művészet. Persze nem vagyok kötelezhető arra, hogy nekem tetszen, de elismerem az értékeit, azt is tudom, hogy megvan a piaca. Talán abszolút értékben nagyobb értéke van egy Bach-műnek, mint egy rap-slágernek, de ettől még helye van a palettán! És ha lenne olyan előadónk, aki ebben a műfajban alkotna maradandót, arra büszke lennék magam is. Olyan ez az egész, mint a bokszt. A pehelysúlyú bajnokot éppúgy illik megbecsülni, mint a nehézsúlyút.

– Sokáig úgy tűnt, hogy ön bujkál a hazai sajtó elől. Most meg egyszeriben harcos esszéistának állt. Mi magyarázza ezt a száznolcvan fokok fordulatot? Nem tudom elképzelni, hogy egyetlen elfelejtett születésnap...

– Nem szeretem az öncélú nyilvánosságot. Még a színpadon hajlongani is nehezemre esik. Ennyiben rossz pályát választottam magamnak. Úgy élem meg a helyzetet, hogy a figyelem középpontjában állni az a szükséges rossz. Lehár „ügye” pedig a szememben nem pusztán egy sérelem, hanem az első lépés afelé, hogy megértsem, mi az elvárás a Magyar Állami Operaházzal szemben. Ha vezényelek valamit, meg kell győződnöm annak a zenének az igazságáról. Ilyenkor egy nagyon önző és szubjektív művész vagyok. De mint főzeneigazgató másképp működöm. Ebben a pozícióban az elvárásoknak kell megfelelnem. És nem akarok a külföldről jött tanító bácsi szerepében tetszelegni. Egyébként is azt hiszem, a világot nem lehet megvál-

toztatni, maximum csak megfigyelni lehet. Ezt teszem most is – figyelek, és hangosan gondolkodom...

– *Mégis, min tűnődik az Operaházzal kapcsolatban?*

– Az a nagy kérdés, hogy ami a vasfüggöny idején magyar nyelvű operajátszás címén (elsősorban struktúrában) felépült, az Schengen, az internet, az eredeti nyelvű operajátszás korszakában tartható-e még? Én meg akarom menteni a repertoárszínházat, de ehhez segítséget kérek. Azt pedig nem akarom bemesélni a magyar közvéleménynek, hogy mire van szükségük.

– *Wagnerre szükségük van? A Trisztán és Izolda a halál és a szerelmi vágy tragikus kapcsolatát tárgyalja, de napjainkban, amikor a fajsúlyos, időigényes darabokat rendre „lebutítják” a rendezők, hozhat-e áttörést egy német nyelvű opera bemutatása Magyarországon?*

– A Wagner-fanatikusok szerint a *Trisztán* a világirodalom csúcsa. Az is igaz, hogy a legrosszabbul látogatott darab, mert igen komplikált mű. A Művészetek Palotája azonban ideális helyszín, már csak a Wagner-napok miatt is. A Müpában olyan darabokat is el lehet játszani, ami az Operaház koncepcióját csupán kiegészíti. És ha egy zenekar eljátszik egy *Trisztánt*, később a *Bohéméletek* is jobbak lesznek...

– *Ne haragudjon, de még mindig nem értem, miért vállalta el ezt a feladatot. Külföldön mindenhol szívesen látták, de sehol nem várták el öntől, hogy megmentesen egy nem igazán jó passzban lévő dalszínházat...*

– Megint egy sporthasonlaltal élek. Ha valaki öttusázó, de állandóan úszóversenyeken indul és könnyedén megnyeri a 100 métert, előbb-utóbb ráeszmél, hogy az igazi kihívás az, ha meg tudja mutatni, hogy lovagolni és vívni is tud. Márpedig itthon öttusaversenyeken tudok elindulni (és nem „csak” úszóversenyeken)! Én külföldön és itthon egyaránt kiismerem magamat, és a képességeknek erre a kombinációjára itthon van igazán kereslet. Szeretek magyarul gondolkodni, ami azért lényeges, mert a zenei életben eltűntek a határok, és már szinte lényegtelen, ki honnan érkezett, ki hol lakik. Én is két városban élek egyszerre: Hamburgban és Budapesten. Két

identitásom van, a feleségemmel, aki német, mind a két közegbe (a magyarba és a németbe is) beleillünk. Itt is élhetek ott – és ott is élhetek itt.

– Szerencsésnek érzi magát ezért?

– Igen. De nem csak azért, mert két kultúrkörben mozgok otthonosan. A szakmámmal is ki vagyok békülve. Megvan az a szerencsém, hogy nem én vagyok jó, hanem a többiek rosszak. Az operakarmesterek között ugyanis sok a rossz karmester. És én ebből élek. Ha olyan lenne a szint, mint a zongoristáknál, nem biztos, hogy eljutok odáig, ahová eljutottam.

– Például a Metropolitanbe. New Yorkban A Varázsfuvolát vezényelte, ami családi ügy, hiszen az édesapja írta meg magyarul a Mozart-mű versbetéteit. Ott és akkor gondolt rá?

– Csak egy pillanatig... Őszintén szólva, megszoktam már a *Varázsfuvola* jelenlétét az életemben, hiszen gyerekkoromban énekeltem is benne, majd korrepetitorként a harangjátékot játszottam Papageno áriája alatt, később pedig a kórust vezényeltem a színpalak mögött.

Merliner, 2011

*Börcsök Enikő a Hamlet előadásában,
„otthonában”, a Vígszínházban*

Börcsök Enikő (1968–2021)

„ÉN EGYSZERŰ, KLASSZ EMBEREK KÖZÖTT
SZERETEK ÉLNI”

Bár egy (a Vígszínházhoz közel lévő, békebelinek tetsző) kávéházban találkozunk, ahonnét kisvártatva a Börcsök Enikő életében fontos pesti helyszínekre autózunk, a Vígszínház művésze már beszélgetésünk elején a Vízöntőkre jellemző őszinteséggel jegyzi meg: nincsenek törzshelyei, ha csak teheti, otthon ül, avagy a Ligetben sétál, szemlélődik, esetleg szerepet tanul a kacsás tónál. Enikő passziója a piacra járás és a főzés, így a legtöbb esetben a párjával nem mennek sehová, inkább hozzájuk jár el népes vendégsereg.

Börcsök Enikő szinte „intézmény” a Terézvárosban.

A mezőtúri születésű, Ruttkai Éva-emlékdíjas művésznő, Katharina Blum megszemélyesítője, a Cselédek Claire-je, a Száz év magány Ursulája, az Augusztus Oklahomában Barbarája nem titkolja: lelke mélyén megmaradt vidéki, szókimondó lánynak. Azt vallja: nem minden az esti taps, helyesebben taps és taps között van különbség. Néha hihetetlen közel érzi magához a közönséget; akkor, amikor maga is érzi, hogy jól teljesített, máskor viszont – a taps ellenére – elégedetlen.

Hazajár a Hunyadi téri piacra

– Nekem fontos, hogy tudjam, merre tartok, fontos, hogy tudjam, miből, hogyan tudok még épülni. A kongó siker a szememben nem siker. A belső tartalom a fontos – állítja. – Én egyszerű, klassz emberek között szeretek élni. S úgy érzem, a színházi közeg behatárol. A színészek többsége csak a

színházról szeret beszélni, én nem. Éppen az élet, a színek, az illatok miatt járok ki sokat a piacra. A Hunyadi térre. Van, amikor próba előtt, már kora reggel ott vagyok. A kofákkal olyan jó a viszonyom, hogy szinte mindegyikük megtisztelt már azzal, hogy eljött megnézni a színházban.

S hogy ott mit kaptak cserébe? Molnár Gál Péter egyik kritikáját idézem: „*Börcsök igazmondásra hajlamos, erős tehetség, aki tapsokkal sem megvesztegethetően komor jellemfestő.*” Hihetetlen, de 16 évesen eljárt-szotta Antigonét! Előtte mégse készült színésznőnek, dívának.

Katonai lakótelepen nőtt fel

– Katonai lakótelepen nőttem fel Mezőtúron. Édesapám volt a laktanya-parancsnok. Szép gyermekkort köszönhetek a szüleimnek. Mindig nagy jövés-menés volt nálunk, amit élveztünk a bátyámmal. Nem voltam babázós alkat. Ahogy a fiúk, úgy én is lőttem verebekre, és gyakran besettenkedtünk a téglagyárba is. Az ottani emlékek, élmények a mai napig kihatnak a gondolkodásomra, a világhoz való viszonyomra; fontosnak érzem, hogy vidéki ember vagyok!

Ettől függetlenül az elmúlt két évtizedet egy nagyvárosban élte le. Igaz, előtte volt ő még szentesi gimnazista, majd fehérvári diák is. A Telekibe járt. Amikor azonban a „felhőtlen” diákévekről kérdezném, arra kér, „ejtsük” a témát. Ismét metszően őszinte.

– Tudom, hogy azt várnák tőlem, hogy elkezdek ömlengeni a boldog diákévekről, de nem tehetem. Nem éreztem magam boldognak, elégedettnak, ennyi. A fehérvári amatőr színjátszó körről szívesebben beszélek. Ott kezdődött minden. Felnőttek fogadtak be, és rengeteg nagy feladattal bíztak meg, amiért hálás vagyok nekik.

Sárga Skodával Kaposvárra

Az első inspiráló nagyszínházi élményét sem Fehérvárnak, hanem Kaposvárnak köszönhette. – Még gyerekként, egy sárga Skodával, Mezőtúrról utaztunk el a *Marat halála* című előadásra – meséli. – Ott volt egy olyan ér-

zésem, hogy ha mégis színész lennék, akkor majd Kaposváron leszek az! És milyen érdekes az élet, a Színház- és Filmművészeti Főiskoláról egyenesen oda vezetett az utam, 1991-ben. De az már egy más korszak volt. A nagy sikerek után a színház az új „hangját” kereste, ami sok nehéz percet hozott. Néhány év múltán úgy éreztem, nem lehet tovább fejlődni ott. A vidéki színházi lét túl beburkolózott, túlságosan zárt. El kellett jönnöm... Noha a Színház- és Filmművészeti Főiskolán töltött esztendőkért sem lelkesedtem túlságosan, a pesti visszatéréssel megtalálta helyét a színpadon. A Vígszínház a második otthona lett. Közben pedig kipróbált-tesztelt 14 albérletet!

– Soroljam? – mondja nevetve, sört kortyolva. – Dévényi Ádámmal tizenhat éven át voltunk egy pár, és már a gimnáziumi kollégiumszobából is miatta „szöktem” el. Közös életünket a Kisfaludy utca 4-ben kezdtük, 27 négyzetméteren. Kicsi volt ugyan a lakás, de boldogoknak éreztük magunkat. Később pedig – nem időrendi sorrendben! – megfordult a városligeti Jávor utcában, a Vörösmarty utcában, a Bakáts téren is. 1988-ban pedig kalandnak fogta fel, hogy a Várnegyed várta:

– A Tóth Árpád sétány hihetetlen egy hely. Egyszerűen nem lehetett megenni; amikor reggel felkeltem és kisétáltam a buszhoz, a Mátyás-tempломot láttam magam előtt – na, az maga volt a varázslat!

Élet a Rózsa utcában

Egy tágas Dohány utcai lakásról úgyszintén szívesen emlékezik meg Enikő, aki a Vígben épp *Makrancos Katát* „adja”. Bár már szinte mindent eljátszott, amire vágyott; *Lénától Tiltelig*, *Tóthnéától Barbara Fordhamig*.

– Várnagy Zoltán a halála előtt fél évvel szólt, hogy elférünk nála, s ha akarunk, odacuccolhatunk hozzá. Megtettük, de sejtelmünk sem volt róla, hogy szegény Zoli hat hónappal később tragikus módon meghal. Azóta is, ha arra járok, összeszorul a szívem...

– Harmincéves koromra lett saját lakásom, aminek a terheit még ma is nyögöm – jegyzi meg vízöntős, a világ sutaságát, ellentmondásait láttató derűvel. Szóba hozza a betegségét is.

– Amikor beteg lettem, sürgősen szükségem volt egy sterilszobára, hogy ne kelljen egy héten háromszor kora hajnalban bejárni a kórházba. Presser segített. Elintézett nekem egy lakáshitelt, amivel az életemet mentette meg. Azóta élek a Rózsa utcában. A Terézvárosban.

Hogyléte felől érdeklődöm, és jó híreket mond.

– Meggyógyultam, de megtapasztaltam, hogy olykor milyen picin múlik is az élet. Ezért hálás vagyok a sorsnak, és azt hiszem, jobb ember lettem. Elfogadóbb. Nem ítélekem első látásra. Igyekszem segíteni mindenkin, aki hozzám fordul. Néha úgy, hogy helyettük is felvállalom a konfliktust, máskor úgy, hogy próbálom segíteni a közösséget. Ha például megérzem, hogy egy keserves próbafolyamat az emberi kapcsolatokat kikezdi, főzök egy „nagyot” otthon, és beviszem a színházba. Ez sok mindent megold.

S hogy milyenek a Börcsök-féle ételspecialitások, amelyekkel már főzőversenyeken – például a Göcsej szívében, a Becsvölgyében – is győzedelmeskedett? Nos, Szabó István filmjének *Böbéje* a gulyásleves bajnoka. A csülökpörköltje is híres. Nem is beszélve a tejfölös vargányáról Börcsök-módra...

Pepita, 2012

Börcsök Enikő: „minden darab egy újakezdés...” (2020)

Erőss Zsolt

Erőss Zsolt (1968–2013)

A HÓPÁRDUC JÁRNI TANUL

Erőss Zsolttal nagyot fordult a világ. A hópárduc, aki korábban a Mount Everestet, a Kilimandzsárót és a Makalut is meghódította, ma a Tündérhegy „lakója”. Helyesebben: az Országos Orvosi Rehabilitációs intézetben, Budakeszin gyógyul, abban az épülettömbben, amelynek kapuja mellett aprócska tábla jelzi: innen már csak 300 méter a mesebelinek tűnő, hegynek kinevezett festői dombocska. A sportember – aki tavalyi balesete miatt elveszítette a jobb lábfejét – most újra járni tanul, protézissel.

Sokáig sérthetetlennek tűnt. Hosszú évekig járta a magaslatokat: kezdetben az erdélyi havasokat, majd Európa, Ázsia, Afrika hegyeit, völgyeit. „Aludtam én már egy függőleges sziklafalon egy ablakpárkány méretű vízszintes szikladarabon ülve, magamat a falhoz kötve is” – mesélte egy interjúban, 2002-ben, közvetlenül a Mount Everest-expedíció után; érzékeltetve, hogy nem könnyű kenyér az övé. A közvélemény és a média mégis született győztesként, büszke „harcosként” könyvelte el...

Azután megtörtént a baj. A Magas-Tátrában egy meginduló lavina lesodorta őt és társait a Sárkány-völgyecskébe. A magyar hegymászók lélekjelenlétüknek és a gyors segítségnek köszönhetően túléltek a balesetet. A menekülés sikerült, a teljes felgyógyulás nem. *Erőss* élete legnehezebb döntését hozta meg 2010 januárjában.

Miután orvosaival konzultált, maga döntött az amputáció mellett. – *Én ezt a döntést egy teljesebb élet reményében hoztam meg, s nem a hegymászásért* – említi meg már beszélgetésünk elején a budakeszi kórház 11-es szobájának „lakója”, a bulvárlapokban megjelent cikkek sajátos tartalmára,

állításaira reflektálva. – *Ugyan ki az a bolond, aki egy ilyen döntést azért hoz meg, hogy mászhasson?* – teszi fel a (költői) kérdést, elismerve, hogy az orvostudomány mai tudása, a protézisek technikai színvonala révén joggal reménykedhet a visszatérésben. S noha barátai már egy őszi expedíciót szerveznek, ő egyelőre csak az első sétájára készülődik. De még az is odébb van.

– *Az én helyzetem egyértelmű volt* – figyelmeztet a vasakarátú hópárduc, akinek a balesetben mindkét bokája eltört, jobb lábán pedig nyílt törést szenvedett. – *A boka kényes hely. Ráadásul három lényeges ér húzódik az ember lábszárában, amelyek közül nekem egyetlen sem működött, „élt” tovább. Ha arra kértem volna az orvosokat, mentsék meg a lábamat, több műtéten kellett volna átesnem, fertőzésveszélynek tettem volna ki magam, de a teljes felépülésre így is kevés lett volna a sanszom. Ha pedig nem sikerültek volna a műtétek, akár térdtől is amputálhattak volna* – részletezi Erőss Zsolt őszintén, a realista emberekre jellemző tárgyilagos hangon.

A hópárduc akkor is megőrzi nyugalmát, amikor rákérdezek, könnyezett-e a sorsfordító műtétet megelőző éjszakán. Egyáltalán képes volt-e aludni azon a januári éjjelen? A válasz: igen. Aludt és nem sírt. Mi több, azóta is tartja magát, jóllehet megállapítja: – *Most vagyok a legmélyebb gödörben. Ámde (csibészes mosoly kíséretében) hozzáfűzi: – Tudom, hogy van út felfelé. Ezért sem érek rá az önsajnálatra.*

Zsolt most is a feladatára koncentrálna. – *Valahogy visszatérni a régi életemhez, ez a cél* – rögzíti. A hegyi emberekről vesz példát. Azokról, akiket a világ elhagyott tájain ismert meg, s akik elképesztő szegénységben élnek, mégis boldogok, kiegyensúlyozottak, erősek. – *Hidd el, az ő életmódjuk jobbnak, mint Bill Gatesé* – teszi hozzá nevetve.

Egyszeriben eljutunk a fogyasztói társadalmak és a messzeségben élő faluközösségek összehasonlításához. Sőt, az egykori keleti blokk államaihoz, ahol a hegymászók többet nélkülöztek, mint elkényeztetett nyugat-európai kollégáik, így Erőss szerint ma is sokkal keményebbek. A lengyeleket emlegeti, Jerzy Kukuczkat például. Hősként tiszteli; a betegágyán is kalapot emel előtte.

Anatole France szintén szóba kerül. A francia író szerint „*a fájdalom az emberek nagy nevelője*”. A hópárduc csak nevet a nyugati ember bölcsességén. De nem minősíti azt. Annyit jegyez meg, hogy a hegymászással párban járnak a fájdalmak, és ő ismeri az érzést. Azt is tudja már, hogy a fájdalomküszöbe nem jobb, mint az átlagé. De tud túrni. Elmeséli, hogy a baleset pillanatában nem is érzett fájdalmat, mert a súlyos esetek nem fájnak. – *A műtétek nagyobb traumák* – adja tudtomra.

Erőss e pillanatban nem tervezgeti a távoli jövőt. De vissza sem néz. Megelégszik a jellel. És megbecsüli az életet, s hogy vele van a családja, a kislánya. – *Kislányommal együtt tanulunk járni* – újságolja derűsen. Egyelőre ő az ügyesebb...

Sokat köszönhet még *Szendrő Szabolcs*nak is, aki nemcsak a sporttársa, a sorstársa is immár. Szendrő ugyanis csonkolt végtaggal, műlábbal évtizedeken át kiemelkedő teljesítményeket volt képes elérni a hegymászó-sportban.

– *Elmélyült a barátságunk, folyamatosan látogat, és igen, példakép számomra* – summázza a hópárduc, aki a parányi Tündérhegy oldalában is a Himalájáról álmodik.

A hegyek ugyanis visszavárják.

Ferjancz Attila

Ferjancz Attila (1946–2016)

AZ ÖRÖKÖS MAGYAR RALIBAJNOK

Legendás időkben vált maga is legendás versenyzővé. Ferjancz Attila a hősi időkben Wartburggal kezdte, később hajtott Opel Kadettet, Ford Escortot, bár szívéhez legközelebb a Renault „flottája” áll, elvégre – főképp a 8-as, a 12-es és a 17-es Gordinivel – parázs csatákban vett részt. Ferjancz közben „tesztelte” a Dakart is. Napjainkban ő a Magyar Borok Útja Rallye versenyigazgatója. Örökös magyar bajnok.

Ferjancz Attila számára a véletlen ajándéka az autóversenyzés. Történt, hogy egy OTP takaréketétkönyvvel (pontosabban gépkocsi-betéttel) gazdagodott, amiből egy Wartburgot vásárolt. Édesapja már ekkor is vonzódott az autósporthoz, hasonlóképp érzett taxisofőr ismerősük is, aki éles viadalon indult, ámde felborult a Skoda Octaviájával. Aktuális versenyére kölcsönkérte Ferjanczék eisenachi kétüteműjét. Attila édesapja ugyan kiségtette, de arra kérte: hadd vezesse a fia a járgányt. Megalkudtak.

Wartburggal tolatott a célba

Az ifjú kezdő, aki a BVSC-ben focizott, rögvest igazolta: van érzéke a versenysportoz. Immár két mesebéli tájon érezte otthon magát: a zöld gyepeken és a túraviadalon. Hihetetlen, de az ő Wartburgjából, sőt a később általa hajtott Opel Kadettből is hiányzott a bukóketrec! Meg sok minden más is. Mindez nem akadályozta meg abban, hogy bajnokságot nyerjen. Kivételtes tehetségére akkor eszmélt rá a „szakma”, amikor a kétüteműjét úgy sikerült célba vinnie a Műegyetem előtt kijelölt pályaszakaszon, hogy annak

(jó wartburgos szokás szerint) verseny közben robbant le a váltója – maradt a hátramenet, a tolatás, a fékevesztett rükverc.

Amikor Kadettra váltott, újabb legendás sztori (is) született. Történt, hogy édesapja nagynénje hazatért Amerikából, és vele érkezett kis hazánkba a családi Kadett. Amit a hölgy nem tudott vezetni. Attila megfűzte, hadd vezesse ő a gépsárkányt, majd nála maradt a négykerekű – a kedves rokon, mint valami kacatot testálta rá Rüsselsheim büszkeségét...

– A 8-as Renault volt az első igazi versenygépem. A kocsinak ikerkarburátora volt, a bukócső se hiányzott belőle, 100 lóerő körül teljesített – summázza a bajnok.

Nagy kedvence a Renault

Ekkor kezdődött Ferjancz és a Renault hosszú éveken át gyümölcsöző kapcsolata. Később hajtott 12-es és 17-es Gordinit, Alpine A 10-est, Renault 5 Alpine-t, Renault 5 Turbo-t, még később Megane-t. Volt egy automobilja, amiért viszont egyáltalán nem rajongott: a Lancia Delta HF Integrale-ról van szó.

– Azzal az autóval sokat szenvedtem, és amikor adódott a lehetőség, hogy átüljek egy új Cosworthba, meg sem álltam Kölnig. Bíztam a Fordban, mivel konzervatív, jól megépített autókat gyártottak. Csakhogy a szerencse elpártolt tőlünk. Nem lett volna gond a kocsival, ha a kölni Ford Motorsport egyszerre csak nem költözik el Nagy-Britanniába, ami nekünk akkor túlságosan messze volt. Más időket éltünk. A központ áttelepülése azt is jelentette, hogy az alkatrészekhez alig tudtunk hozzájutni, ráadásul azok megdrágultak, ez pedig megnehezítette a további fejlesztést.

Attila meséli, hogy a Forma-1 és a ralisport összehasonlítását sohasem helyeselte. Ráadásul előbbi erősen brit érdekeltségűnek számított, míg a ralis autók Németországban készültek. Amúgy nekik (ahogy ő mondja) sikerült megtanulniuk „Dakarul” is!

Ranga, Todt, Tandari és a többiek

– Tandari Janival elhívtak bennünket a Dakar tanulóversenyére. Jól ment, felmértük, mire számítsunk, de az éles viadalra már nem jutottunk el, mivel vesztünkre akkor szállt ki a sportágból a Camel – emlékeztet. Az örökös magyar bajnok ettől függetlenül elégedett a pályafutásával. Kétszer nyert Európa-bajnoki bronzérmeket. Európa-bajnoki futamgyőzelmeinek száma: 23, OB-győzelmeit szinte össze se lehet számolni. (Azért csak sikerült: 32-szer diadalmaskodott.) Nem mellékesen pedig évekig irányította a Magyar Nemzeti Autósport Szövetséget (MNASZ) elnöki minőségben.

Ferjancz a tizennyolcadik Magyar Borok Útja Rallye-ra készül. Ő a hagyományos nyár végi parádé versenyigazgatója. A közéleti raliként is elismert, az autósportot, a hazai gasztronómia és borászat értékeit kitűnően propagáló eseménynek a francia Beaujolais Rally az előképe. Ahol az itiner épp úgy fest, mint a hagyományos versenyeken. Ő ugyanis maximalista ember, aki 67 évesen is „turbóra kapcsol”, ha a szeretett sportágat szolgálhatja. Szívesen emlékszik a régi társakra, a barátokra és a nemes ellenfelekre is.

Iriczfalvy Ferencre. Zsembery Jenőre. Tandari Dezsőre. Számára a Nemzetközi Automobil Szövetség (FIA) elnöke, a Ferrari egykori sikerkovácsa, Jean Todt is csak egy a régi „harcosok” közül, hiszen a kis francia mitfahrerként kezdte. De nem feledi Sitg Blomquistet, Csubrikovot, Brunzát sem.

S ma is meghajol Ranga László kvalitásai, tehetsége előtt.

– Én örültem neki, hogy ő van. Szerintem, ha a sors kegyes hozzá, még többet is elért volna, mint én. Sajnálom, hogy korán itt hagyott bennünket...

Garázs, 2013

Tarján Györgyi és Rajhona Ádám

Rajhona Ádám (1943–2016)

„A HUMANIZMUS A VALLÁSOM”

Marosvásárhelyen született, a temesvári Állami Magyar Színház megbecsült művészeként döntött úgy közel negyven esztendeje, hogy pályafutását az anyaországban folytatja. Kitűnően választott, amikor Kaposvárra szerződött. A színház aranykorát élte, s Rajhona Ádám kulcsszereplője lett az „igazmesének”. Később a Katona József Színházban is fontos szerepek sorát játszhatta el, ma pedig már ő a nagy Öreg a Vígben.

– Nyugalmas korszakot élek és nagyon élvezem – meséli elégedetten Rajhona Ádám, miközben kortyolni kezdi feketéjét a Centrál kávéházban. Illik hozzá ez a közeg. Bár az egészségi állapota miatt nem vállal annyi feladatot, mint korábban, azért a Vígben mindig talál(t) kedvére való munkát. Ő például *Az élet mint olyan* című – máris a százas álomhatáron túl járó – darabban Gunkel. Az *Ünnepben* pedig reá osztották a Nagyapa szerepét...

Aligha véletlenül. Hiszen a Szent István körüti teátrum kulisszái mögött is ő az a kedves, sokat tapasztalt művész, akihez a fiatal kollégák bármikor bizalommal fordulhatnak, tanácsot kérhetnek tőle. Rajhona ahol tud, segít. Fáradozásait néhány éve Ruttkai-gyűrűvel honorálta a társulat. Idén Rajhona kapta a Roboz Imre-díjat.

A színművész, aki gazdag pályája során volt Don Juan, Ivanov, Bánk bán, Menenius Agrippa éppúgy, mint III. Richard, elárulja: nagyon örült ennek az elismerésnek, mert a szakma figyelt fel a teljesítményére. A Kossuth-díjjal azonban nem számol:

– Nem aktuális, nem játszok olyan kiemelkedő szerepeket, amelyek révén sanszom lehetne. De nem bánt különösebben a dolog – summázza egy

realista ember nagyvonalúságával. Egyébként is úgy érzi, nem kell az ilyesmit erőltetni...

Ahogy az évek múlásán sincs mit töprengeni.

– Tudomásul vettem a koromat, és ahogy utaltam rá, jól érzem magam a bőrömben. Sokkal jobban, mint fiatalabb koromban. Nincs bennem az a folytonos bizonyítási vágy, nem akarom nap mint nap megváltani a világot. Több időm van szemlélődni, s az igazán lényeges kérdésekre válaszokat keresni. A morális értékeket féltékenyen őrzöm és értékelem. Vallásom: a humanizmus. Az öregedésnek pedig megvan az az előnye, hogy eltarthatom magamtól azokat a dolgokat, amelyek kívül esnek az alapvető morális határokon – említi, majd egy újabb korty kávé felhörpintése után, egy érző szívű édesapa büszkeségével jegyzi meg: „az igazi siker az, hogy rendes, alapállásban tisztességes emberek a gyermekeim...”

Az erdélyi útravaló

Erdély, a szülőföld is szóba kerül. Ádám nem titkolja, hogy ő minden évben két születésnapot ül meg (december 4-én és 12-én), mivel az áttepülés napjáról is rendre megemlékeznek.

– Bizonyos értelemben még fontosabb dátum is ez nekem. Nem mindegy, mit tud felmutatni az ember a leginkább fogékony, valóban alkotó éveiben. Márpedig ezeket az esztendőket én itt töltöttem. Igaz, nagy hatással volt rám, amit Erdélyben a színházról megtanultam. A román színjátszás hagyományait, egyéni közelítését a művekhez, a szerepekhez, az irodalomhoz, nagyra tartom, mindmáig merítek ebből a kincsből. A magyarországi és a romániai színjátszás között ott van alapvető különbség – fűzi hozzá –, hogy az utóbbi „felkönnyít”, nem ragaszt le. Azaz: odaát nem kutatják olyan lázasan az okokat, a miérteket, mint itthon; nem akarják mindenáron megfejteni a talán nem is mindig létező rejtélyt. Romániában nagyobb tere van a játéknak, a varázslatnak.

„Ma már én is máshogy játszánám el Richárdot!”

Persze, Rajhona Ádám azért megélte a varázslatot Kaposváron is.

– Amit ott csináltunk, ugyan realista színjátszás volt, mégis valahogy elemeltebb, líraibb módon fogalmaztuk meg a gondolatainkat, érzéseinket. Szép emlékek kötnek ahhoz a társulathoz. Azt hiszem, jó csapat voltunk – mondja lényegre törően, a nosztalgiát kerülve. Hamar témát is váltunk: a Vígszínház jelenkoráról diskurálunk:

– Még az útkeresésről szól ez a színház, de úgy hiszem, tehetséges emberek vesznek körül. Nekem tetszik, hogy merünk eltérni a korábban ettől a színháztól megszokott színektől, stílustól...

A mesterek jelenlétét azonban hiányolja.

– A magyarországi színházi közegre termékenyítően hatna, a fiataloknak pedig sokat segíthetne, ha élneek még közöttünk valóságos atyamesterek. Nincs Kállai. Nincs Darvas. Nincs Agárdy. Hiányoznak a viszonyítási pontok. Ez baj, és ez sajnós, meglátszik a produkciók többségén. Igaz, a világhoz való viszonyunk teljesen megváltozott; a már emlegetett morális értékeknek mind kisebb a tere. Ezért ma máshogy játszánám el III. Richárdot!

Óhatatlan, hogy elhangzik a kérdés: mégis, miben változtatna a valaha annyira „rajhonásnak” tartott, a kritikusok által is megsüvegelt legendás szerepén?

– Nos, ha most lenne az a feladatom, hogy eljátsszam Shakespeare negatív hősét, biztos, hogy keményebb lennék a figurával. Zavar a mai, mindenben átgázoló viselkedés, ami meghatározója a társadalmunknak. És ami – bár ezt egyelőre kevesen látják be – önpusztító is. Azt hiszem, Richárd durvaságait élesebben mutatnám meg ma, kevésbé lennék elnéző vele, jöllehet tudom, hogy sajnálatra méltó figura ő, hiszen amíg hatalomra nem került, ezerszer megsebeztek...

Pepita, 2010

Izsóf Vilmos pályája nagy részét (1965-től haláláig) a Nemzetiben, majd az abból született/átkeresztelt Pesti Magyar Színházban töltötte. A fotón Csernus Mariannal látható.

Izsóf Vilmos (1939–2015)

SZÍNÉSZ – REVERENDÁBAN

Győr szülötte, azon belül is Révfülé. Az Aase-díjas Izsóf Vilmos úgy érzi, aki a Mosoni-Duna, a Rába és a Rábca torkolatánál fekvő városban nőtt fel, annak a víz közelsége természetes – így az sem meglepő, hogy a már évtizedek óta Budán, a Móricz Zsigmond körténnél élő színész kedvenc sétaútvonal a Feneketlen-tóhoz vezet. De létezik számára egy másik fontos úti cél is a fővárosban: a Hevesi Sándor téri Magyar Színház, a volt Nemzeti épülete, melynek minden szegletét jól ismeri. Az Aranydiplomája átvételére készülő Izsóf Vilmos – rövidke pécsi kitérő kivételével – 1965 óta szolgálja a teátrumot.

– A gyermekkorom szegénységben telt – rögzíti beszélgetőtársam. – A kertvárosban, Révfülében éltünk, annak is a legtávolabbi részén. A Hargita utcában, amit később Német László utcára kereszteltek át. Ez a Német azonban nem az a Német volt, vagyis az utca nem az íróról kapta a nevét. Ma se tudom – tűnődik el –, ki lehetett az említett úr. Mindegy. Az utcánkban sok szegény ember élt. Mi a szüleimmel nem számítottunk nincstelenségnek, mivel volt kiskertünk, ahová szabad bejárása volt a rászoruló szomszédoknak is. Segítettük őket, összekapaszkodtunk...

Fejlesztés az árokparton

Izsóf Vilmos a nehézségek ellenére sok szép emléket őriz Révfüléből, amely híres 1910-ben épült víztornyáról, Aranypartnak nevezett szabad strandjáról és a pesti Római-partot idéző csónakházairól.

– A fejelés volt a mi játékunk – meséli. – Árokiparton, tereken, szűk utcákban, vízparton, szinte bárhol előkerült a labda. Eljártam futballtréningekre is. Azonban az edző nem biztatott, ezért váltottam s tornásznak álltam. Az edzéseket a Pamutszövő- és Műbörgyár sporttelepén tartották. Megjegyzem, akkoriban hat textilgyár működött Győrben. Ma talán ha egy van, az is linóleumot gyárt...

Az ifjúkori élményekhez visszatalálva, jó szívvel emlékezik meg a szigetközbeli kerékpártúrákról. No és arról a kalandról, amikor egyetlen pokróccal felszerelve kerekettek el egészen a Balatonig. (A víz közelségét mindig fontosnak érezte. Állítja: Győrben kevés olyan ember lehet, aki nem tud úszni.)

Ő maga az édesapjától tanulta az első kartempókat, később az uszodában tökéletesítette tudását. A labdarúgás iránti rajongása sem szűnt meg.

– Remek foci volt akkor Győrben, az ETO-nál – sóhajt fel, utalva a jelenkori minőségre is –, a korszak egyik kiváló játékosa, Orbán „Szivar” az osztálytársam volt. Kijártam a meccsekre. A lelátón én is ott hangoskodtam.

Szurkolt és szavalt

Egyszer volt egy Fradi–Győr találkozó, amit Zsolt István vezetett (aki később a kollégám lett a Nemzetiben, hisz' amellet, hogy évtizedekig bíraskodott az NB 1-ben, főügyelőként és újságíróként is elismerték). Én ott a stadionban, az ETO-t sújtó téves ítéletei miatt megharagudtam rá. Szegényt kis híján elsodorta a népharag! A rangadó után – ezt ma is röstelllem – üldözőbe vettük. Végül Zsoltot szó szerint kimenekítették a stadionból. Úgy tették fel a vonatra. Sose mertem elárulni neki, hogy azon kamaszok egyike voltam, akik megkergették. A művészetek iránti érdeklődése idővel persze „felülírta” a sportszenvédélyt. Harmadikos középiskolásként egy lány vette rá, hogy jelentkezzen a helyi ifjúsági irodalmi színpadhoz. Előtte ugyanis sikert aratott versmondóként az iskolai évvárón.

Az amatőr színjátszásnak hagyományai vannak Győrben. Vilmos megjegyzi: előtte Osztoivits Levente, a nemrég elhunyt műfordító is odajárt, őt

pedig az a Németh Sándor követte, aki később a hazai operett-színjátszás óriása lett, s ma a Volksoperhez kötik a nevét, Ausztriában él.

– Nagyon fiatalon nagyon izgalmas feladatokat kaptam Győrben. Robert Merle *Sziszifusz és a halál*, Max Frisch *És a holtak újra énekelnek*, vagy Nóti Károly *Csillárja* tartozott a repertoárba – emlékezik. Hozzáteszi: egyszerre csak a Győri Nemzeti színpadán, a férfikarban találta magát. Felfigyeltek a teljesítményére, és elhívták a társulathoz.

Abda, kiszállás!

Mielőtt életének e meseszerű fordulatáról beszélnénk, 1956 tragikus történései kerülnek szóba. Közel volt a határ, így a Magyar Színház művésze azok közé tartozott, akik felkérkedtek a határsávot megközelítő, későbbi emigránsokat szállító teherautók egyikére. Az első teherautóban Földes Gábor, a győri színház főrendezője ült, akit '58-ban kivégeztek, pedig Major Tamás is szót emelt az érdekében, mindhiába. Izsófék az utolsó kocsira kapaszkodtak föl. Azonban egy öreg munkás megállította a kocsit, s néhány ifjút letessékelt.

– Ez itt történt Abdánál, ahol ma a Radnóti-szobor áll – teszi hozzá, majd rákérdez: hallottam-e valaha Mexikópusztáról? A válasz: nem. Erre elmeséli, hogy az említett terület itt van a Hanságban. (Napjainkban Fertő-újlakként ismert, Sarród község része.) Valaha nyílt titok volt, hogy ott lehet átszökni, igaz, csak a falusiak segítségével, akik ismerik azt a két-három ösvényt, amelyen biztonsággal át lehet jutni Ausztriába.

A határőrök nem tudtak közlekedni a lápvidéken, ezért több végzetes baleset is történt; aki letért a helyes útról az ingoványban, azt szó szerint elnyelte a föld!

Vilmos itthon maradt. Barátai közül többen is elhagyták az országot. Vannak, akikkel tartja a kapcsolatot. Egyik osztálytársa Belgium ötödik leggazdagabb embere. Egy másik helikopterkonstruktor lett Amerikában.

– Volt még egy srác – említi –, aki a vietnámi háborúban harcolt, és hősi halált halt. A szülei csak a nyolcvanas években értesültek fiuk haláláról...

A színház anyagbeszerzője

– 1957. február 1-jén kaptam állást a győri Nemzetiben. Kezdetben nemcsak színészként alkalmaztak, hanem anyagbeszerzőként is. Ez még az az időszak, amikor a mai Kamara épületében működött a teátrum a Czuczor Gergely utca és az Árpád híd sarkánál – igazít el. – Joó László igazgatónak sokat köszönhet. – Kiváló társulatot épített. Olyan színészek kerültek Győrbe, mint Olsavszky Éva, Kun Vili, Kautzky Ervin, Jászay László, Kiss Ferenc, Bicskey Károly vagy Fogarasi Mária. Olyan *Fülöp királyt* vagy *Bánk bánt* azóta se láttam, mint ott...

Izsóf Vilmos pályája kis szerepekkel indult. Első nagyobb színpadi jelenése Csehov *Sirályában* volt: *Medvegyenko*, a tanító szerepét osztották rá. Élvezte azt is, amikor Pavel Kohut *Ilyen nagy szerelem* című drámájában rátestálták a főpincér szerepét. Amikor már igazán otthon érezte magát a színházban, a katonai behívó „réme” fenyegette. (Először a direktor közbenjárt az érdekében, másodszer már ő se tudott segíteni.) Erre felvételizett a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, ahová elsőre ugyan nem vették fel, de másodszer sikerült a vizsga. A lehető legjobbkor. A néphadsereg helyett így Thália úrnőt szolgálhatta tovább.

Szülővárosát ezért hagyta el. A főiskola kollégiumában kapott elhelyezést. A Vas utcában vidám és tanulságos éveket élt át, s közben olyan törzshelyekre lelt Pesten, mint a Bástya étterem.

– A szaftos krumplijuk és a bácskai aprópecsenyjük ízét ma is a számban érzem – meséli, nagyot nyelve.

Visszavágyik a Budakeszi útra

Amint lediplomázott, megnősült. – Sajnos! – sóhajt fel. Közben Péccsett kapott szerződést. Akkor egy albérletben húzta meg magát a Bajcsy-Zsilinszky úton. Egy év után visszatért Budapestre. A Nemzetibe. A Mester utcai lakótelepre költöztek. Amikor egy szilveszteréjszakán megismerkedett későbbi feleségével, elvált, és átköltözött a Móricz Zsigmond körtérre. Itt élnek azóta is.

– Nem voltunk soha eljárósak. Igaz, egy időben a Budafoki úton volt egy törzshelyünk, mivel abban a vendéglőben a város legjobb csülkét kínálták. De szívesebben töltjük az időnket odahaza, békében. A feleségem remekül főz, minek mennénk el? – tudakolja.

Azt vallja: a Nemzetiben szocializálódott, a Hevesi Sándor tér a második otthona. Olyan legendás előadásokban szerepelt, mint a „nagy” *Mózes*, a *Döglött aknák*, a *Marat halála*, a *Csiksomlyói passió*, a *János király* vagy az *István, a király*. Olyan emberekkel, kollégákkal kötött életre szóló barátságot-szövetséget, mint Sinkovits, Kállai, Básti. Rajz János pedig amolyan atyamesterévé vált.

Később Sík Ferenc, Kerényi Imre, Szélyes Imre és Iglódi István is szebbnél szebb feladatokkal bízta meg őt. Hálás e lehetőségekért. Megkérdem tőle, hányszor játszott papot gazdag pályája során. Felnevet, majd kalkulál. Kiderül, hogy volt már a színen pécsi püspök, öreg pap *A néma leventéből*, Márton atya Páskándi *Tornyot választok* című remekében. A *Warrenné mestersége* című darabban (G. B. Shaw színműve) részeges papot alakított. Az *Úr katonáiban* (Emmet Lavery drámáját Szélyes Imre rendezte) is reverendát húzott.

Izsóf a színház mellett a szinkronstúdióknak is állandó „vendége”.

– A Budakeszi úton, a Pannóniában valaha komoly műhelymunka folyt, nagyszerű kollégákkal jelentős filmekhez kölcsönöztük a hangunkat. Évekkel később egyszer besurrantunk egy rajzfilmkészítő barátommal. Szellemváros fogadott. Minden úgy maradt, ahogy volt, a vezérlőpultot is háborítatlannak láttam, csupán a por fedte be. (A szinkronizálás a Pannónia becsukása után is élete része maradt. – Szeretem ezt a munkát – vallja.)

Sok időt töltött a Prielle Kornélia utcában is (újabbán Újpesten várják a szinkronmunkákkal). Illetve a Vizafogónál. Ha pedig hazatér, nekilődul a körtér menti festői ligetnek, ahonnan rálátni a Feneketlen-tó fodrozódó víztükrére...

Bodrogi Gyulával a pódiumon

Voith Ági (1944)

„SZERINTEM NEM JÁRTAM ÓVODÁBA!”

A Bartók Béla úton nőtt fel, nevelőnők és szakácsnők társaságában. Azt mondja, budai úrilánynak nevelték, de mindig renitens, élénk gyerek volt, így gyakran okozott fejtörést a szüleinek, s a náluk szorgoskodó alkalmazottaknak. Egyszer Illyés Gyula bácsi biciklijével indult neki a nagyvilágnak, de csak a második emeletig jutott el. Később Svájcban és Olaszországban is tanult, ám gyötörte a honvágy, így hazatért. Mészáros Ági lányából elismert színésznő lett. Voith Ági a József Attila Színház örökös tagja.

A Hegyalja út mellett, a Fürj utcában, fia éttermében találkozunk, ahol remek a fekete. A teraszra invitál, ahol elviselhető a nyári meleg. Megjegyzi, attól tart, hogy már mindent elmondott magáról, de ebben kételkedem. Arra jutunk, itt és most nem fogunk sokat beszélni ötvenhatról, édesanyja egyszerre szép és gyötrelmekkel teli pályájáról, s még a lánya sikereiről, *A kaktusz virágáról* vagy a *Szomorú vasárnapról* se beszélünk hosszasan, minthogy ezekről a témákról már tényleg mindent elmondott. Inkább kötetlenül diskurálunk a múlttól, érintve a jelent is...

A dédnagymama mindig megvédte!

– A Bartók Béla út 30-ban cseperedtem, egy 200 négyzetméteres lakásban. Volt egy szép szobám, amit meg kellett osztanom a nevelőnővel, a szakácsnővel. Budai úrilánynak nevelték. Zongoráztattak is, de nem bírtam fenékkal – meséli nevetve. – Szerintem nem jártam óvodába sem... Renitens, élénk kisgyerek voltam. Mivel az a rend, amit katonatiszt édesapám

megkövetelt, távol állt tőlem, többször elszöktem otthonról. Emlékszem, egyszer nagy útra indultam: az első emeletről, ahol laktunk, engedély nélkül fölmentem a negyedikre, a dédnagymamámhoz. Csodálatos asszony volt, kilencvennyolc évesen is aktív, jókedvű teremtés. Amikor a szökésemről értesülve apámék sietve rohantak fel a dédihez, ő az ajtóhoz állt, és azt mondta: „*A gyerek nem kaphat pofont, csak a testemen keresztül juthattok el hozzá!*”

Hihetetlen ereje volt. Franciául, németül olvasott, rajongott az Aranycsapatért. A 6:3 idején ő is, mint mindenki más, a rádiót hallgatta és hangosan szurkolt a világverő gárdának. Úgy hiszem, máig élt volna, ha egyszer nem veszi a fejébe, hogy felmászik a szekrény tetejére, megnézni, megfelelően dolgozott-e a személyzet, s a magasban is pormentes, tiszta, makulátlan-e minden. Na, akkor szegénykém leszédült onnan, aminek a vége combnyaktörés lett. Ebbe halt bele.

Gyerekkor a Nemzetiben

– Édesanyámért rajongtam. Sokszor nagyon hiányzott, mert sikeres színésznőként alig volt otthon. Szerencsére a színházba sokszor bevitt, így nekem természetes közeggé vált az a világ. A Blaha Lujza téri Nemzeti volt az etalon, s ez később is így maradt. Akkor is, amikor már én is színész lettem. Az első nagy színházi élményem a *Szentivánéji álom* volt, amelyben anyám zöld parókat hordott (mint Puck). Emlékszem, amikor levette, azt mondtam: „*Na, most vagy az igazi mami!*”

Jól ismertem a színházból mindenkit. Különösen szerettem Ferrari Violetát, a Maklárý-testvéreket és Básti Lajost – utóbbi volt édesanyám egyetlen kollégája, akivel tegeződött. Az ifjú Kállai Ferencre mint szép férfiszínészre emlékszem, akibe szerelmes lettem kislányként. De nemcsak a Nemzetiben töltöttem el sok időt, hanem az Operaházban is, ahol bérletesek voltunk. Egyszer beültettek az igazgatói páholyba, egy számomra ismeretlen néni mellé, akit megkértek, vigyázzon rám az előadás alatt. Ott ültünk egymás mellett, szótlanul, én nem emlékeztem már az egészről semmire,

mígnem egy rádióműsorba be nem kapcsoltak egy hívást. A kedves néni telefonált. Elmesélte, hogy én végig példásan viselkedtem. De amikor vége lett a darabnak, felálltam a székről és ezt mondtam: „Na, ez pocsék volt!”

A jégpályára vágyott

Az emlékidézés során többször felnevet Charley nénje. – Ha akarja, írja le! – jegyzi meg halkán. – Úgy 6-7 éves lehettem, amikor a nevelőm udvarlója feljött a lakásunkba, én meg üvöltöttem, egyre csak bógtem. A szakácsnő nem tudta, mit is tegyen ebben a kellemetlen helyzetben. Azután azt mondták nekem, hogy ha tovább üvöltök, elvisz engem a kommunista! Megriadtam, noha nemigen tudtam, milyen is egy ilyen rettegett lény...

A többi szökéséről is derűsen mesél. – Nagy társasági életet éltünk. Sokan jártak hozzánk, különösen jóban voltak anyámék Illyés Gyulával és családjával. Illyés Mária, Gyula leánya az egyik legjobb barátnőm volt. A lényeg, hogy Gyula bácsi – fogalmam sincs, miért – nálunk tartotta a biciklijét. Egyszer ki akartam menni a jégpályára, de nem engedtek el. Erre azt eszeltem ki, hogy elcsenem a kerékpárját, és disszidálok! A szüleimnek búcsúlevelet is hagytam. De ezúttal sem jutottam messzire, csak a másodikra, egy másik barátnőmhöz.

– Gyerekkorom vicces emléke – fűzi hozzá Voith Ági –, hogy volt olyan nevelőnőnk, aki ha elaludt, rémesen horkolt. Hogy én is el tudjak aludni, a lábujjára kötöttünk egy madzagot, amit meghúztam, ha nem bírtam már elviselni a zajt. Ő ilyenkor picit magához tért, majd újra elaludt.

Karinty Marci színházai

Mészáros Ági híres villája a Ménesi út 79. szám alatt található. Ide 1956 szeptemberében költözött a család. – Képzelteri, milyen furcsa idöket éltünk, a nagy boldogságot követték az októberi események, ami eufórikusan indult, de később sok bajt hozott. Hozzáteszi még: eredetileg két telek tartozott a birtokukhoz. Egyet eladtak az Aranycsapat kiválóságának, Bozsik Józsefnek. Cucuék lettek a szomszédai.

Karinthyék ugyancsak a közelben, a 71-ben laktak.

– Karinthy Marci színházában, a Bartók Béla úton, az egykori Haladás moziban ma is szerepelek, de gyerekként is szerettük egymást. Ő jó ember! S neki már akkor is csak a színház létezett. Barátnőmmel, testvérével, Jutkával, mi voltunk az első közönsége. Szobaszínházat játszott. Nem felejttem, hogy megszállottan gyűjtötte a színházi plakátokat, azok lógtak le a plafonjáról.

Azért visszapillantunk kicsit a sorsfordító ötvenhatos eseményekre is. A színésznő emlékezetében élénken élnek a tankok, amelyek a Ménesi útra fordultak, s a Móricz Zsigmond körtéri eseményeket sem törölte a memóriája.

– Apám katonatisztként becses, igen értékes, gyöngyházmarkolatú fegyvereket őrzött. A forradalom idején anyám fogta ezeket, rongyba csavarta, és eldobta az erdőben. Néha eltűnődöm rajta, micsoda értékek mentek veszendőbe!

Mokaszin ajándékba, Velencében

Később egy iskolai konfliktus miatt került – Illés György operatőr segítségével – Svájcba. Azt mondja, első nagy élménye az volt, mikor meglátta Zürich fényeit. Itthon a szürkeséghez szokott. Bár a svájci csokoládéból sose tudott eleget enni, nem rajongott a helyi mentalitásért, a svájciak kimértségéért, ezért egy év múltán örömmel utazott tovább Biel/Bienne-ből Olaszországba. Hogy egy emigráns magyar kislányt milyen atrocitások érhettek akkoriban, azzal érzékelteti, hogy elárulja: amikor a határhoz értek, vért vettek tőlük azért, nehogy a svájciakat megfertőzzék. – Megalázó és féltelmetes helyzet volt – meséli ma is borzongva.

Végül Itáliában nyugalmat talált, bár az apácazárdáért, ahol a tanulmányait folytatta, nem rajongott: – Olyasmi közeget kell elképzelni, mint amiről Szabó Magda *Abigél*jében olvashattunk. – Bolzanóban élt, majd Róma következett. Megemlíti, az olasz fővárosban mélyen magába szívta a szabadság idehaza ismeretlen levegőjét. – Sokat változtam. Más ember lettem. Nyelveket tanultam, megismertem az életigenlő, mindig vidám olasz

embereket, egészen más lett a világtévedem. Hogy milyenek ők? Egy példa. Amikor Velencében feltörte a cipő a sarkamat, elpanaszoltam ezt egy pincérnek a trattoriában, ahová beültünk a barátnőmmel. Ő erre odaadta nekem a mokaszinját. Mondtam, hogy én ezt nem fogadhatom el. Erre azt felelte, csak nyugodtan tegyem, annyit kér cserébe, hogy ha bárhol a világban újra összefutnánk, majd hívjam meg egy jóféle fehér borra. De nem bíztam semmit a véletlenre. Másnap visszavitettem a lábbelit...

Voith Ágit a honvágý hozta haza. Kezdetben a József Attila Gimnáziumba, majd a Kaffkába járt. Nem sokkal később a Jurányi utcai Hámán Kató Gimnázium diákja lett. Ott ismerte meg dr. Hársing Lajost, aki egészen új formában tanított: a francia nyelvet Piaf szövegeit elemelve oktatta. Nem titkolja, mindig imádta az életet, bulizós típusnak vallja magát. – Kalefoztunk, azaz a Moszkva téren találkoztunk, és utána nekiindultunk a városnak. Én sosem gondoltam a karrierre. Lezser vagyok, őszinte vagyok, aki nem tud helyezkedni. De nem bánom – rögzíti. – Cserébe jó volt a fiatalságom!

Vidám évek, Szomorú vasárnap

Nem készült színésznek. Édesanyja később is tiltakozott a pályára lépése ellen. Azonban felvették a Színművészetire.

– Mi a Szentkirályi utcába jártunk, nem a Vas utcába. Nagyon élveztük a diákéveket. Várkonyi Zoltán osztályába kerültem. Amint végeztem, a József Attila Színházba hívtak. Én, a budai lány, eleinte idegenül éreztem magam a Váci úton, ahol akkoriban MÉH-telepek voltak. De Fodor Imre igazgató, akit csodás embernek tartottam, tartalommal, élettellel töltötte meg a színházát. Tízennyolc évet töltöttem Angyalföldön. Eleinte úgy hívtak: a kislány. Nagyszerű szerepek vártak, és csak akkor kíváncsoktam el, amikor igazgatóváltásra került sor.

A Tháliába mentem, Kazimir Károly társulatába, majd a Művész Színház következett volna... Bevallom, sokszor éreztem úgy, hogy a direktorváltások áldozata vagyok. Amikor a Nagymező utcában már nem jutott nekem hely, a közeli Révay utcában találtam magam, a Vidám Színpadon. Ott

is óriási sikereket éltem meg, legyen elég csak az *Imádok férjhez menni* című Maugham-darabra gondolni vagy a *Szomorú vasárnapra*.

Az őszinteség Voith Ági védjegyének számít, így nem meglepő, ha zárásképpen, az utolsó kávékortyot követően, megállapítja: „*Buda mellett kötődöm Tihanyhoz és Balatonfüredhez. De minden helyszínhez, lakáshoz, településhez, amit valaha imádtam, fájdalom is kapcsolódott az évek során. Ezzel együtt kell élnem...*”

Pepita, 2014

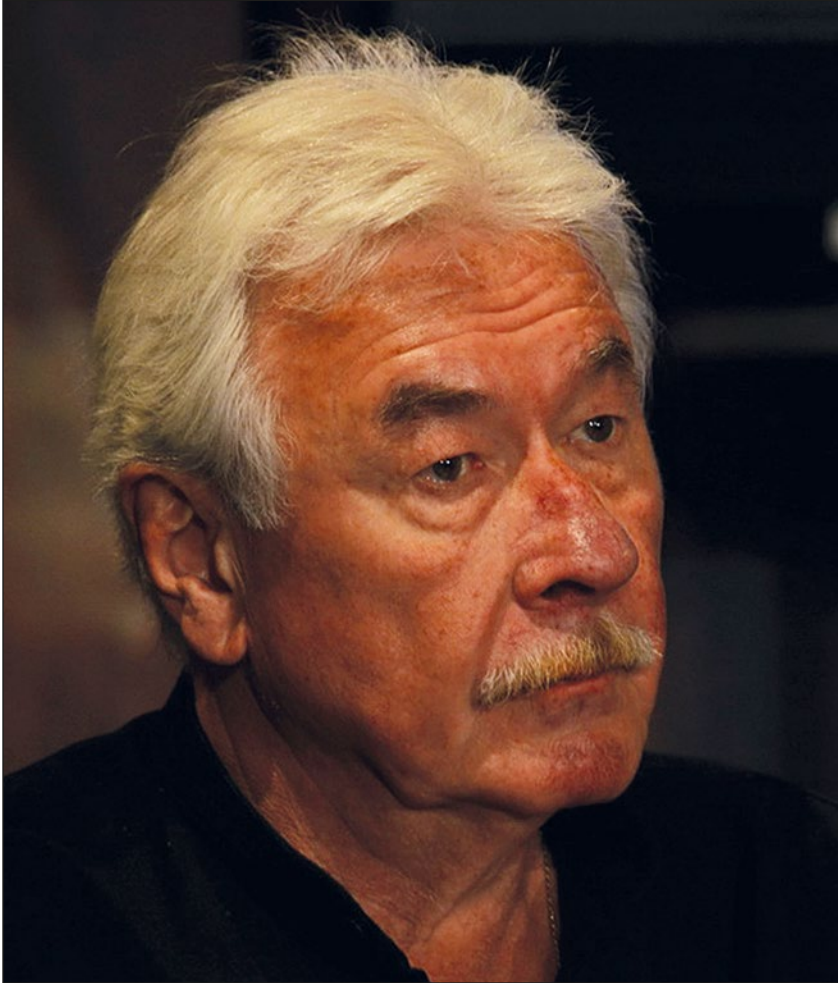

Voith Ági

Részlet a Port.hu írásából:

„Voith Ági alakításaira a humor jellemző, ezért elsősorban vígjátéki szerepekben látható, de számos zenés darabban is jelentős sikert aratott.”

*Katona János a Legendák nyomában előadásán
(Újnyugat Irodalmi Kör, 2014)*

Katona János (1949–2015)

„MEG AKARTAM MUTATNI NEKI, MILYEN
RÁTERMETT SRÁC VAGYOK!”

Az emlékek és a múlt megőrzendő – vallja Katona János, a József Attila Színház művésze, Latinovits Zoltán egykori tanítványa. Aki a Csík-somlyói passióval a nyolcvanas években beutazta a fél világot, néhány évvel később disszidált, de hazatért. Pesten, a külvárosban érzi otthon magát. A Ferencvároshoz kötődik legjobban, Rákospalota és Angyalföld sem távoli „világ” számára. Jó emlékezetében megőrizte a Hevesi Sándor teret is, ahol a Nemzetiben Őze Lajos, Kálmán György és a többi legenda befogadta, s ami még inkább megtisztelő: elfogadta őt!

Nem lehet pontosságban megelőzni. Amikor a Déryné köz sarkára érek, ő már ott integet a József Attila Színház művészbejárója előtti kis teraszról, majd az öltözőjébe invitál. Lassan negyedszázada a teátrum tagja. – Játsoztam nagyon szép szerepeket, és azért is hálás vagyok, ami ma jut nekem; Verebes Istvánnal újra együtt dolgozhattam a *Hattyúdalban*, amihez a Republic írt zenét. Megszerettem a társaságot; élmény volt az együttes önálló koncertjén, a színpadon lenni, s bolondozni velük. Igaz, előtte én kikötöttem: énekelni nem fogok! Dünnyögni azért dünnyögtem – meséli nevetve.

Ferencváros, Angyal utca

Katona prózai színésznek, versmondónak tartja magát. De büszke arra is, hogy a nagyközönség a kabarétréfákból ismerte meg. Azt mondja, a híres Telepódium-jelenet, amikor az általa megszemélyesített részeg hazatelefonál a feleségének, és azt bizonygatja, hogy ő „dehogysis iszik”, sok évvel a

felvétel előtt készen volt. Ugyanis a magát gátlásosnak, szemlélődő alkatnak nevező komédiás ifjúkora óta nyitott szemmel járja a világot. Titkon az emberi gesztusokat, „monológokat”, a sajátos élethelyzeteket lesi. Így hozza létre a jellegzetesen „katonás” karaktereket.

– Anélkül, hogy sejtettem volna, hogy egyszer színész leszek, már egészen kis gyerekként figyeltem és rögzítettem, amit magam körül láttam. Ahol felnőttem, ott akadt is látnivaló – tájékoztat. Ő a Ferencváros szülötte. Hogy kötődését világosabbá tegye, picit megemelve a hangját, azt zengi: „Hajrá, Fradi!” – Az Angyal utca 35-ben, annak a hátsó épületében, a magassföldszinten éltünk a szüleimmel és a testvéremmel. Nem mondhatnám, hogy az volt a Ritz; szoba, konyha, vödör, lavór volt minden vagyunk. Az utcánk azonban – ha nem jött arra autó – végtelen grundnak tűnt, ahol az útesten folyt a játék. A járdáról, a padkáról figyelt bennünket a közönség. Apám is onnan nézte a meccseinket, ami engem inspirált. Meg akartam mutatni neki, milyen rátermett srác vagyok!

Meséli, hogy a korabeli fradista focilegendákat a pálya szélén ücsörögve, az edzéseken is láthatta játszani, varázsolni.

– Sose felejttem el, hogy egyszer a mellettem figyelő Jakab Jenő barátomat Mátrai fejbe rúgta a labdával. Ijedten kiszaladt, és kérdezgette: „Öcsi, nincs semmi bajod?” Amikor látta, hogy nincs, megnyugodott és elnézést kért. A srác erre később olyan büszke volt, mintha legalábbis beavagoltak volna a labdarúgó-válogatottba. A házunkban sok gyerek volt. Mindenkire emlékszem ma is. Sőt, arra is, ki hol lakott a környéken. Nem feledem Freinreisz bácsit sem, aki a Skorpió későbbi zenészének volt a papája. A Mester utca 1-ben éltek. Tündéri ember volt, kiváló orvos. Gyógyította az apámat is, mi meg kifestettük a lakásukat. (Édesapám ugyanis szobafestő-mázolóként kereste a kenyerét. A mesterséget kitanultam mellette.)

Mátyás király és a balett

Ám Jánost újra meg újra megkísértette a színjátszás. – Pici gyerekként utánoztam az apámat. Az iskolában, még az alsóban, Margit néni, az osz-

tályfőnököm, szerepet adott nekem: Finnyás Bercit alakítottam, aki nem szereti a paradicsomlevest és a túrós tésztát. A sűgő az édesanyám volt. A díszteremben játszottuk. Csodaszép emlék! Felsőben már Mátyás királyt játszhattam – talán a nagy orrom miatt? – veti fel tűnődve, poént sejtetve...

Azután összeállítottak egy paródiaműsort a gimnáziumban, amelyben még balettozott is.

– Ennek híre ment, és ajánlották nekem, hogy jelentkezsem a Zala Kornélia, Nelli néni vezette Hevesi Sándor Színház Egyesületbe. Megtettem. Csakhogy nagyon jó gyerek voltam, és kivágtak a gimiből – világosít föl, ma is csibészesen hunyorogva. A színházban azonban megértették velem, hogy ha nem végzi el az iskolát, lemarad színészként is. – Erre valamelyest megkomolyodtam. Reggel dolgoztam, egy hét alatt háromszor próbáltam, illetve esti gimnáziumba jártam. Hát, nem volt könnyű...

Meséli, műszerészinasként sokat tanult mesterétől, Végh Árpai bácsitól, aki szigorú feltételekkel, de befogadta a Lónyay utca 50. alatti műhelyébe. – Megtanultam a magyarok istenét. A magyarok istene nekem a pontosság, a munka, a kolléga tisztelete – állapítja meg a művész. – Az igazságtalanságot azonban akkor sem, ma sem viselem el! És megmondom a véleményemet...

Őze Lajos miatt lett főiskolás

Karinthy Frigyes *Bűvös székében* Szív Sándor, a költő szerepe lett az első igazán jelentős feladata. Ezzel az előadással a Fővárosi Művelődési Házban (FMH) rendezett vetélkedőt megnyerték. Járták a darabbal a vidéket is. Egerben egy hetet töltöttek. Azt mondja, Budapesten sem csatangolt soha céltalanul, mivel érezte, hogy feladata van. 1971-ben jelentkezett a Színház- és Filmművészeti Főiskolára először. Sikertelenül. A Nemzeti stúdiójába viszont felvették. Tatár Eszter és Bodnár Sándor tanítványaként indult el a pályán. A Hevesi Sándor téren, abban a színházépületben találta magát, ahol eszményképe, Sinkovits Imre játszott.

– Vele egy színpadon lenni megható volt. Sokáig nem fedtem fel neki, mit éreztem a művészetéről, a tehetsége láttán.

Közben *Az ember tragédiájában* kilenc színben lehetett jelen. Közvetlen közletről figyelte a nagyok játékát, gesztusait. Petőfit, József Attilát szavalt a tanórákon. Helyzetgyakorlatokban pallérozódtak. – '73 szeptemberében, egy vasárnap délelőtti előadás után, a próbatáblát nézegettem. Egyszerre csak mellém lépett Őze Lajos, és felhívott az emeleti büfébe. Ott azt kérdezte: „Mi van a főiskolával?” Mire én: „Nem jelentkeztem újra”. Ő erre rám mordult: „Mit képzelsz magad? Ha jövőre nem jelentkezik, agyonlövöm”. Azt hittem, álmodom. Hogy egy ilyen óriási művész az én ügyemmel foglalkozik! Azután Bodnár tanár úr is biztatott, hogy menjek, jelentkezsem.

Őrülden elkezdtem tanulni. Úgy voltam vele, ha más tíz verset visz, én majd viszek húszat. Felkészülten vártam a megmérettetést. Ekkor már sikerrel vettem az akadályt. Az évadzárón pedig egy másik legenda, Kálmán György lépett mellém azzal, hogy: „Mi van?” Mondtam neki a jó hírt, aminek ő úgy örült, hogy ölelgetett és megpuszilt. Őze is kíváncsiskodott, de amikor közöltem vele, hogy mi a helyzet, csak ennyit bökött ki: „Na!”

Latinovits Zoltán tanítványa

Katona János Marton Endre osztályába járt. Élvezte a főiskolai éveket, a tanulást, a csajozást és a világmegváltó beszélgetéseket is. Lejárt a Fészekbe, az Erzsikébe, megismerte Pest másik arcát. Az Angyal utcából nagy sokára átköltöztek a Ráday utcába.

– Ott volt először fürdőszobás a lakásunk – jegyzi meg. Ezekben az években eszmélt rá, hogy legtöbbit a versmondásról Latinovitstól tanulhat, de nem tudta, hogy férközzön a közelébe. Mígnem az Erzsike presszóban, ahol jóbarátjával, Balkay Gézával söröztek, kaptak egy tippet. Főiskolás társuktól, Frigyesi Andrástól megtudták, aznap a Zeneakadémián szaval a színészkirály. Azonnal nyomába eredtek...

Noha már az épületen belül, az előadás után, az öltözőjében is keresték, Latinovits gyorsan elhagyta az akadémiát, így mikor a kocsijába beszállt, csak akkor érték utol. – Letekerte az ablakot. Kérdezte, mi van. Mi mondtuk, hogy főiskolások vagyunk, és beszélőnivalónk lenne vele. Ő azt mondta: „A

Rátkai Klubba megyek, találkozunk ott!”, és továbbhajtott. Mi loholtunk tovább. A Rátkaiban két sör és egy száraz Martini mellett újra azt kérdezte: „Na, mi van?” Elmondtuk, hogy kiváló versmondók szeretnénk lenni, s úgy érezzük, tőle tanulhatnánk a legtöbbet. Bólintott, és meghívott a lakásába, vasárnap délelőttre. Előtte Gézával a Pasaréti téren a buszmegállóban találkoztunk, onnan siettünk fel az Endrődi Sándor utca 67-be.

Latinovits kérte, szavaljanak. Először János mondta el Petőfitől a *Szülőföldemen* című verset. – Meghallgatott, majd megjegyezte, hogy az egészről szerinte a meghatottság hiányzik. De hát olyan ideges voltam, mint még soha! – emlékezik. – Azután újra rákezdtem, s ő egyre többet dicsért. Ami pedig még fontosabb: mindig világos, értelmes instrukciókat adott. Amikor végeztünk, megebédeltetett bennünket. És ez így ment szinte minden vasárnap. Együtt szavaltunk, jótanácsokkal, életbölcsesekkel látott el, majd parasztkolbászt, lilahagymát tett ki az asztalra. Máskor a hozzá feljáró szabolcsi paraszt néni menyeyi kosztjával kínált. Két nappal a halála előtt is nála jártunk, egy szerdai napon...

A *Nyolcadik eclogát* gyakorolták. Amikor a fiatalok elindultak volna, Latinovits így köszönt el: „*Isten veletek!*” Láttá azonban, hogy a mondat meglepi tanítványait, ezért így folytatta: „*Ne féljete, nem teszék kárt magamban!*” Halála másnapján, próba közben tudta meg Katona János, hogy a mestere halott. Nehezen viselte az elvesztését, de idővel – ismét – Őze Lajos állt mellé. Azt kérte, tanulja meg Petőfitől *Az örültet* és Vörösmartytól a *Gondolatok a könyvtárban* című remeket. Jánost akkori barátnője azzal nyugtatta, hogy: „Mégis, kinek mond még ilyet az Őze?” Újra felkészült. A Hevesi Sándor téri Nemzeti ötödik emeletén pedig eljött a nagy pillanat. Őze fejet hajtott a kolléga felkészültsége láttán, majd elmentek sörözni. Magázódásból tegeződésre váltottak át.

Pécs, Szolnok, Telepohár

Katona János a kalandos és tanulságos főiskolai éveket követően Pécsre szerződött. A Tettyén, a színészházban vidáman élt, s mint mondja, csodálta

a teljes pécsi balett- és tánckart azzal a sok-sok gyönyörű lánnyal! S közben Weöres *Holdbeli csónakos*ában Bolond Istókként, Nóti Károly *Nyitott ablak*ában Novotniként lett közönségkedvenc.

A következő állomás: Szolnok. Újra a helyi színház. És újabb jó szerepek és előadások a *La Manchától* Pinter *Születésnapjái*g. – Verebes Pista ott rendezett először, mellette még Csiszár Imrének köszönhetek igen sokat – nyugtázza. – A *Hókirálynő*ben én lettem a mesemondó. Egy éjszaka, az előadás után a büfében Verebesnek is előadtam a részeges számomat, amit már sokan ismertek a városban. Ő ezt látva felkiáltott: „*Te hülye vagy, te nem vagy normális!*”, majd bevitt a Rádiókabaréba. 1983-ban a Telepódium Telephár című műsorában már a nagyközönség előtt is előadtam a jelene-tet. Azóta felismernek az emberek az utcán, és gratulálnak nekem.

Nem bánta meg, hogy hazatért

Idővel visszaszerződött Pestre. A Ráday utcából a Gellérthegy utcába költözött. Később újra a Rádayban lelt otthonra. A Várszínházban újabb, művészi értelemben is kivételes évek következtek. A csúcspontnak a *Csík-somlyói passiót* érzi Kerényivel. Bejárták a világot az előadással. Majd a Nemzetihez szerződött, ahonnan – Bodrogi Gyula hívására – a Vidám Színpadhoz igazolt. Újra nagyot nevet: „*Tudod, ezután körülnéztem kicsit külföldön; disszidáltam. De a müncheni időszakot nem így képzeltem, ezért – még időben – hazatértem. Néhány évig szabadúszónak álltam. Hiányzott a társulati lét. A József Attila Színház tagja lettem. Nem bántam meg! Lassan negyedszázada, hogy ide tartozom.*”

Katona János ma Rákospalotán, a Körvasútsornál, kertés házban lakik.

– Otthon néha füvet nyírok, de nem metszek semmit. Viszont én festettem ki a házat! Jól jött, amit apámtól tanultam egykor. Sőt, az íróasztalunkat is én „gyártottam”. Békés szeglet a miénk, ahol feltöltekezhetem, ahol készülni tudok az előadásokra, a próbákra. Mert nincs mese, ha munka van, azt ma is nagyon komolyan veszem!

Pepita, 2014

Olykor egy próbán is eldurranhat a poénpatron! A József Attila Színházban ez történt! 2014-et irtunk, amikor Katona János, Dóka Attila (gitárművész) és a szerző, Szabó Zoltán Attila – aki művészeti vezetői, rendezői minőségében színpadra állította a teátrum Ottlik-estjét a Legendák nyomában sorozat részeként – „kikészült” egy jellegzetesen Katonás rögtönzéstől.

Juhász Melinda felvétele.

Szabó Gyula

Szabó Gyula (1930–2014)

„A MI IDŐNKBEN TILOS VOLT
KUTYAKOMÉDIÁZNI!”

Egész életében arról álmodozott, hogy zongoraművész lesz. Ám egy tanyasi gyerek nem juthatott ilyen becses hangszerhez, s bár az édesapja szívesen vett volna neki egy olcsóbb hegedűt, ő megmakacsolta magát és inkább inasnak állt. Véletlen, hogy végül színész lett belőle.

A Nemzet Színészevé frissen megtett Szabó Gyula ma is a kereszthúros zongoráról álmodik. Bár budatétényi házának nappalijában rálelhetünk egy hasonló, makulátlanul tiszta hangszerre, ő váltig arra a kidobott kacatra emlékezik élénken, melyet a háború után, az út közepén, a lomok közt látott meg. Gyerekként minden vágya volt, hogy zongorázhasson, de a rút anyagiak ezt sosem tették lehetővé számára. Mígnem az útszélien felfedezte az isteni ajándékot. Igaz, mire magához vehette volna az adományt, jött egy teherautó és óriás kerekeivel kilapította a kopottas hangszeret. Sőt, pár pillanat múlva újabb kocsit gázolt át a gyermeki reményeken.

Akkor az addig birkózóként ügyeskedő tanyasi srác elsírta magát, de még ma – hatvan évvel a történetek után – is megrendülten meséli, hogyan halt a szeme láttára hősi halált az a zongora:

– Nekem mindig a maximumot kellett nyújtanom, nem kényeztettem, talán ezért nem is tokosodtam be soha. Édesapám megtanított arra, hogy minden munkát el kell végezni – vallja. Tény, a színpadon nem ismer(t) lehetlent. Volt Jézus Krisztus és részeges Böffen Tóbiás, eljátszotta Micimackót, Lenint, Arturo Ui-t, a *Koldusoperában* Kimball tiszteletest, *A Mester és Margaritában* Wolandot. Kipipálta a klasszikusokat. Emellett őbenne

tisztelhetjük az ország mesemondóját, sőt, kivételes orgánumatól, személyétől elválaszthatatlan Columbo hadnagy, avagy *Peter Falk* hol esetlen, hol rafinált figurája is. Frakk, a macskák réme sem ugathatna másvalaki hangján. Nem beszélve Bubó doktorról, aki csak akkor huhog, ha ezt megteszi helyette a Nemzet Színésze.

– *Az Ön pályája abban az értelemben kétarcú, hogy miközben népi figurák sorát keltette életre, sohasem idegenkedett a világirodalom olyan formabontó alkotóitól, mint amilyen Brecht. Szántsándékkal kerülte megszire a skatulyákat? – kérdezem otthonában Szabó Gyulától, karnyújtásnyira a komódon pihenő Kossuth-díjtól.*

– Mint utaltam rá, családi örökségként hoztam magammal a munka iránti feltétlen tiszteletet. S nem láttam egyebet a Csonka János Gépgyár internátusában sem. Mert ott kezdődött az én igazi pályám. Inasnak állhattam, amire máig büszke vagyok. Sokat tanultam Csonkától. Emberséget, fegyelmet, alázatot. S neki, az ő iskolájának köszönhettem, hogy megsejtettem, mi a színház. 1947-ben történt. Minket, gyerekeket, tanulókat elvittek a Nemzetibe *Az ember tragédiájára*. Lenyűgözött az a közeg, az a varázslat. Ez volt az életem fordulópontja.

– *A színpad könnyen adta magát?*

– Na, azt nem mondanám. 1949-ben tizenkétezer fölvételis volt. Először az ország nagyvárosaiban, majd a fővárosban hallgatták meg a jelentkezőket. Miután túlestünk rajta, várt még ránk egy háromnapos bentlakásos teszt. Itt új anyagokat kellett tanulni, hogy kiderüljön: kinek milyen a memóriája, a koncentrációs készsége, meg tudom is én, még micsodája. Volt egy barátom, akinek fantasztikus svádája volt. Azt hittem, színésznek termett. Aztán odaállt a bizottság elé és rákezdett: „Petőfi Sándor: Föltámadott a tenger”. És csönd. Bocsánatot kért és megint belefogott: „Petőfi Sándor: Föltámadott a tenger”. Újabb kínos csönd következett. A srác ekkor dühösen felkiáltott: „Elfelejtettem az első sort!”

A vizsgabizottság pedig nyomban elköszönt tőle. Világossá vált, hogy aki idegességében az első sort elfelejti, az előbb-utóbb így jár majd a szín-

padon is. Nekem szerencsém volt. A memóriámmal és az akaraterőmmel sem volt gond. Három osztályt vettek fel, egyikben nekem is jutott hely.

Csakhogyan menet közben is voltak szűrővizsgák. Valahogy ezeket is túléltem. Végül a negyvennyolcból – velem együtt – nyolc fiú és három leány végzett. Köztük Domján Edit, Avar István, Kaló Flórián. Jó csapat volt. Akkor azonban én a nálunk 5-6 évvel idősebb, már befutott művészeket csodáltam. Kállait, Darvast. Álomban sem gondoltam, hogy egyszer közéjük furakszom, mint a Nemzet Színésze.

– *Mi volt az első szerepe?*

– Gyerekként Háda Józsefet, a Fradi kapusát alakítottam. Persze akkor még fogalmam sem volt arról, hogy egyszer színész leszek. Az internátusban történt, a tízórai szünetben. Az illem szerint, ha idősebbel találkozunk, le kellett kapjuk a sapkát. Az egyik srác azonban későn eszmélt, amit a váratlanul felbukkanó tanerő észrevett. Ráripakodott, mire a fiú ijedtében eldobta a fejfedőt. Én meg reflexből elkaptam. Megüvegesedett ám a tanerő szeme, felém fordult, rám kiabált: Mit csináltál, te gyerek? Mire én azt válaszoltam: Háda voltam. Na, erre nagyot nevetett ő is, mi is.

– *Őn tagadhatatlanul nagy mesemondó. Én mégse tágitok, újfent megkérdezem: hogyan indult a pályája? Úgy tudom, pályatársaival ellentétben nem kellett valamelyik vidéki színházból startolnia, egyből Budapesten kezdett.*

– Így volt. Olyan szerencsésnek mondhatom magam, hogy Pártos Géza, Lehotay Árpád és Apáthy Imre egyaránt a mestereim voltak. Utóbbi „felejtett” Pesten. Láttam ugyanis, hogy nem roppanok össze a feladattól, inkább játszva, szórakozásból csinálom az egészet. Ez a tulajdonságom megtetszett neki és elintézte, ne kelljen lemennem vidékre. Ehhez persze a minisztériumban egy újabb bizottság előtt kellett bizonyítanom. Harmincan vártak rám...

– *Mit tanult Pártoséktól?*

– Mindenekelőtt azt, hogy a színpad felelősséggel jár. Úgy is mondhatnám, szent hely. Erről ma sokan megfeledkeznek. Nem ritkán úgy érzem,

csak az számít, kinek látszik ki a hátsója. És akkor még finoman fogalmaztam. A mi időnkben tilos volt kutyakomédiázni!

– *Sose tett engedményt magának? Sohasem választotta a könnyebbik utat?*

– Egyszer igen. Az átkozott foci miatt. Volt egy Rozsdatemető-előadás, ami pont a VB-döntő estéjére esett. Ha precízen végigjátszottam volna, nem érek haza a meccs második félidejére sem. Megfűztem hát a többieket, hogy kivételesen pörgessük fel az eseményeket, vegyük felére a szünetet és a dialógusokat is gyorsabban adjuk elő. Sikerral jártam, de másnap nagyon leszúrt a Thália Színház igazgatója, Kazimir Károly. Felhívatott és veszekekedt velem. Tudtam, igaza van. Ám kivágtam magam, azt mondtam: „Egy év alatt egyszer sem kérettél ide. Hát botrányt kell csinálnjak, hogy észrevegyél?” Ötezer forintra büntetett és azt mondta, bűdös csibész vagyok. De később nem neheztelt rám. Megjegyzem, neki is a futball volt a gyengéje.

– *A napokban a Nemzet Színészevé választották. Felhőtlenül boldog?*

– Fogjuk rá. Ma is jól érzem magam, elégedett vagyok a pályámmal, az életemmel. Köszönetet kell mondjak Istennek. Vigyázott rám. Két autóbalesetem volt, gyerekként egyszer a tornaórán a gyűrűről hat méter magasból pottyantam le. És megmaradtam. Az emberek szeretete sokat jelent nekem. Mondjak egy idevágó mesét?

– *Hallgatom...*

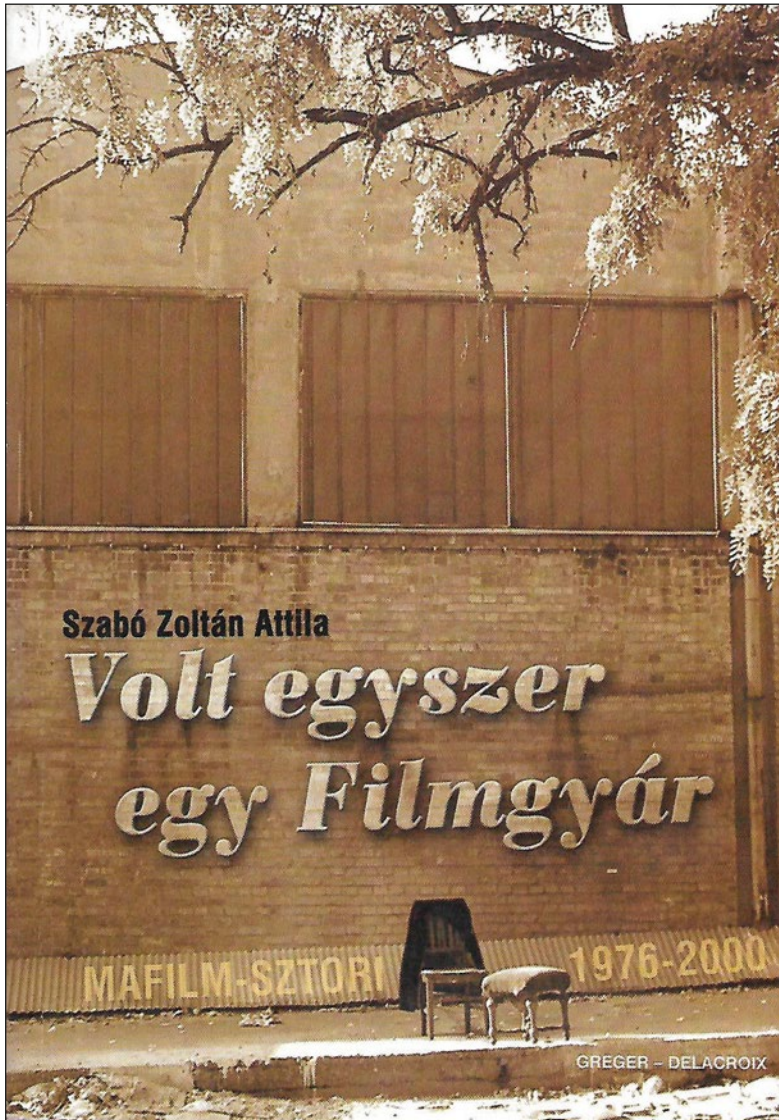
Az egyik autóbalesetemnél egy pillanatra azt hittem, amit látok, az a mennyország. Egy árokban feküdtem, és csak nehezen fogtam fel, hogy élek. Amint eszméltem, vállal kilöktem az ajtót, és az arra járók segítségével kikászálódtam a roncsból. Szó se róla, véres fejjel, sáros ruhában érdekesen festhettem. Valaki így is felismert. És felkiáltott: „*De hisz ez a Buga Jakab!*”

Maszk, 2006

Magyarországon Peter Falk, avagy Columbo személye, figurája elválaszthatatlan lett Szabó Gyula kivételes orgánumatól, szinkronhangjától. Az egyik legemlékezetesebb epizódban (Columbo: Nehéz ügy, 1993) is Szabó „hozta” a szerelmes rendőrdetektívet, aki egy bonyolult ügy felderítése során beleszeret világszép gyanúsítottjába, akit az Oscar-díjas Faye Dunaway alakított. A hazai változat különlegessége, hogy a két sztár közti szerelmes macska-egér játékot a hazai szinkronhangok tették még különlegesebbé, és igazán egyedivé.

Szabó Gyula partnere Bencze Ilona volt.

A Volt egyszer egy Filmgyár című könyv borítója

Gyarmathy Livia (1932–2022)

Garas Dezső (1934–2011)

Illés György (1914–2006)

Három alkotó, három kivételes pálya, három „láttelel” a közelmúltról, a hazai filmgyártás sajátos helyzetéről az ezredfordulón. Egy Európai-filmdíjas rendező, egy színész, akit utóbb a Halhatatlanok Társulatának örökös tagjává választottak, és a legendás „Papi”, Az ötödik pecsét operatőre, a magyar operatőriskola atyamestere morálról, pénzről, filmiparról, válságról – és a remélt feltámadásról...

„Már egy rohadt fűszál sem él meg ott!”

A dicstelenül kimúlt kettes telep, vagyis a filmgyár Könyves Kálmán körúti leányvállalata a fénykor idejében sem számított elit helynek. Arrafelé „csupán” a híradósok, illetve a megalkudni nem képes, saját ösvényt taposó filmesek, dokumentumfilmek jártak. Dárdaitól Dobrayig, Ember Judittól Magyar Józsefig, Tímár Istvántól Szalai Györgyiig.

Természetesen a *Böszörményi–Gyarmathy házaspár* is előfordult arra felé, jóllehet ez a duó némiképp sajátos helyzetben volt és van. Hiszen ők egyik klikkbe sem sorolhatóak be, minthogy az évek során dokumentum-filmesként, de játékfilmesként is rangot szereztek maguknak. (Gyarmathy Livia gyakran saját korábbi dokumentum-témáiból merítve forgatta-forgatja le játékfilmjeit.)

Nem véletlen tehát, hogy számára a kettes telep megszüntetése, brutális szétzúzása a mai napig fájó emlék. Ugyan ritkán fordult ott meg, hiszen mint hajdani Herskó-tanítvány már idejekorán bevette a Róna utcai „rezi-

denciát”, azért alkotótársai, illetve a hőn tisztelt helyi filmtörténelem előtt maga is kalapot emel(t). Felháborodva emlegeti, milyen barbár pusztítást végeztek néhány éve a Ferencvárosban.

– Már egy rohadt fűszál sem él meg ott! – állítja Gyarmathy Livia most is indulatosan. Ott, ahol felbecsülhetetlenül értékes celluloid-tekercek bújtak meg a raktárak mélyén, ott, ahol már a húszas években létezett a filmipar, ott, ahol valójában XX. századi históriánkkal szembesülhettünk, ma gusztustalan benzinkút pompázik. Elkótyavetyélték az eszközöket is. A kamerákat potom áron passzolták el. Sírnivaló az egész. Én ott voltam, amikor darabokra zúztak mindent, a saját szememmel láttam, ahogy a munkások derékig jártak a filmszalagokban. Azóta is bánom, hogy legalább a magam eszközeivel nem tettem ez ellen a kulturális rémtett ellen. Máig szemrehányást teszek magamnak, hogy akkortájt nem vettem filmre ezt az ocsmányságot. Kitűnő korrajz lett volna.

– *Mások sem rögzítették az eseményeket. De vajon miért nem érdekelte a filmeseket a filmgyár kálváriája?*

– Nem értem én sem. Habár gyanítom, sokan azért nem léptek fel a filmgyár hajdani vezetése ellen, mert vigyáztak magukra, féltették azt a keveset, amijük még megvolt. Ugyanakkor attól tartok, a nagy halakat meg egyáltalán nem érdekelte a dolog. Ők inkább saját pecsenyéjük sütögetésével foglalatoskodtak. Bacsó például biztosra veszem, hogy magasról leszarta a kérdést.

– *Mégis, ön szerint kinek vagy kiknek állt érdekében a ferencvárosi filmtelep lerombolása?*

– Fogalmam sincs. Azt sem értem, hogy a hajdani vezetőket ki jogosította fel erre a lépésre. Csak azt tudom, egy megszálló hadsereg sem tudott volna ekkora pusztítást végezni.

– *Sejtése sincs?*

– Nézze, a szakmának két csoportja van. Az egyik klikk naprakészen, hihetetlen találékonysággal és felkészültséggel követi az eseményeket, de sokan vagyunk olyanok is, akik nem látunk bele a pakliba. Mi inkább csak

érezzük, megérezzük a bajt. Apró jelekből, a minket ért méltánytalanságokból. Csak egy példa: nincs egyetlen fogas, ahová letehetnénk a kabátjainkat, miközben sorra alakulnak itt a fényűző, amerikai külcsínt követő irodák. Kft.-k, bt.-k foglalják el a folyosók nyolcvan százalékát. Legtöbbjükről én (mint régi filmes) azt se tudom, mivel foglalkozik. Kötve hiszem, hogy helyben ennyi papírmunka akadna.

– *A szakmai összefogás ön szerint csupán ócska álmom, mesebeli illúzió?*

– Meglehet. Azt hiszem, az ön könyvének akár ez is lehetne a címe: *Volt egyszer egy szakma...* De némi iróniával a *talán* szócskát is odabiggyeszthetnénk, mivel bizonyos mértékig kétségbe vonom azt, amit ma egyesek a múlt mindent megszépítő távolságából mondogatnak. Szerintem talán volt itt egy szakma, ami valaha úgy-ahogy működött, úgy-ahogy összetartott. Ámde ez a szakma sohasem működött kifogástalanul. Más kérdés, hogy napjainkban van a legmélyebb gödörben. A jelenlegi helyzet már-már kilátástalannak tűnik.

– *Szükség van egyáltalán erre az intézményre?*

– A mai filmgyár nem vonzó, nincs szükség rá! A Róna utcának semmi perspektívája. Egyetlen elemet, fontos momentumot, érvet nem tudnék előhívni, amiért megváltoztatnám a véleményemet. Pusztán a helyi hangosztályt tisztelem szent tehénként, mivel ott valóban színvonalas munka folyik, s voltaképpen nekik köszönhető, hogy a hazai játékfilmek hangminősége meggyőző. Minden és mindenki más pótolható. Vidéken a fejlett technika olcsóbb, az ember egyébként sincs röghöz kötve; magam szinte teljes egészében a konyhában készítem el a filmjeimet.

– *Az Ön családja a filmezésből él. Férje éppúgy, mint leánya, Böszörményi Zsuzsa. A jelenkori viszonyokat ismerve kérdelem: nem tettek rossz lóra?*

– Erről szó sincs. Úgy vélem, nem szabad az anyagi javak béklyójában élni. Mi legalább a nehézségek ellenére olyasmit csinálunk, amit fontosnak tartunk, ami szellemi értelemben maximálisan kielégít bennünket. Persze, nem a Rózsadombon lakunk, de nem is baj. Az Üllői úton jobban szórakozik az ember...

*

„Itt egy szakma önbecsüléséről van szó...”

Garas Dezső 1957-ben lett diplomás színész, azaz immár negyven esztendeje áll reflektorfényben, a kamerák fürkésző, látni és láttatni képes „üvegszeme” előtt. Szinte felsorolhatatlan, hány alkotás, hány feledhetetlen alakítás kapcsolódik a nevéhez. Ifjú Schnapsként (Makk: Liliomfi), Steiner munkaszolgálatosként (Fábri: Két félidő a pokolban), König tanár úrként (Zsurzs Éva: Abigél), a Meztelen diplomata Soványjaként, a Régi idők focija Minarikjaként, Stók Edeként (Sándor Pál: Ripacsok), a Miss Arizona Áronjaként, a Szamárköhögés Ferijeként, egyaránt emlékezetébe véste mind a szakma, mind a közönség. Hosszú ideig valódi otthonra lett a filmgyárban, kezdetben a megszűnt kettes telepen is dolgozott – így a Könyves Kálmán körúthoz ugyanúgy kötődik, mint a Róna utcai Mafilm-bázishoz.

– Tekintve, hogy első szárnypróbálgatásaim, első színészi teendőim nem a színházhoz, hanem a filmhez kötődtek, aligha meglepő, hogy a filmgyár pusztulását felidézve elsősorban az érzelmeim uralnak – vallja meg Garas Dezső. – Ezer szállal kötődöm a helyi díszletraktárokhoz, a vágósobákhoz, a kopottas jelmezekhez, és nem egy kollégához. Amikor a kettes telep elvesztéséről beszélek, bizony forr bennem az indulat. Úgy gondolom ugyanis, hogy ezért a gyalázatért nemcsak a filmes szakma felelős, hanem a kormány, az állam is!

– *A hajdani döntnökök érvelése szerint ezt a lépést meg kellett tenni, hiszen az épületegyüttes állapota olyannyira leromlott, a gyártelep olyannyira korszerűtlenné vált, hogy a megtartásával, rekonstrukciójával nagyobb kár érte volna a filmeseket, mint így.*

– Megáll az eszem! A Könyves Kálmán körüti telep nemzeti kultúrincsnak, mellesleg ipari műemléknek számított. Miféle barbár észjárás ez?

Hasznosság ide, piacgazdaság oda, itt egy szakma önbecsüléséről, egy nemzet kultúrájáról van (volt) szó. Ebből a nézőpontból tehát majdhogynem lényegtelennek tetszik, ki(k) mennyit tesznek zsebre, hoz-e bőséges profitot az a tetszhalottnak ítélt, ám valójában működőképes intézmény.

– *A szakma erkölcsi válsága mennyiben járult hozzá a filmgyár szétzúzásához?*

– Nagyban. A szűken vett filmes szakmát széthúzás jellemzi. Nincs egy összefogó erő, amely inspirálna, „összerántana” bennünket. Mifelénk kihaltak a guruk. Hol van már Keleti Márton vagy Fábri Zoltán? Azok, akik bármire vállalkoztak a magyar film érdekében. Keleti például a legfelsőbb pártszervekhez se volt rest elmenni egy-egy általa szentnek tartott ügy kapcsán, sőt rendre kikaparta a többiek helyett is a gesztenyét. Azok helyett, akik nem tudtak, nem akartak időt szakítani az ilyesmire. Mindemellett alapvető hiba volt, hogy a szakma sokáig nem számolt a televízió létével, térdhódításával. A tévés és a filmgyári rendezők külön-külön kasztba tartoztak, békaperspektívából szemlélték a világot. Volt idő, amikor azt se vették észre, hogy a lövészárkok máshol húzódnak. Itt lövöldöztek, miközben rég amott kellett volna bőszzen tüzelniük.

– *Ezek szerint a szakma moguljai csak késve kapcsolódtak...*

– Így igaz. Ráadásul ügyetlen dilettánsokként rendesen belenyúltak a darázsfészekbe. Létrehoztak egy felesleges, majdhogynem használhatatlan filmtelepet Fóton, akkor, amikor a Róna utcai bázis darabjaira hullott. Ugyan ki érti ezt? Néhány ügyeskedőn kívül kinek érte meg ez a beruházás? Azon túl, hogy a bérmunkákat gyorsan átszipkálták, miféle hasznot hozott Fót a szakmának? A bérmunka így sem lett olcsóbb!

– *Érdekes, hogy éppen a fóti filmcentrumot említi negatív példaként. Meglep, hogy egyáltalán szóba hozta a kérdést. A filmesek éppen erről a beruházásról hallgatnak előszeretettel, s a kultúrpolitika is jegeli a témát.*

– Hát ez az! Valami nagyon nincs itt rendjén, hiszen nem létezőnek tekintik ezt az amúgy nagyon is létező, költséges beruházást. Úgy is fogalmazhatok, a szándék nemes volt, az eredmény viszont tragikus. Jóllehet én

nem ismerem a belső csatákat, a tárgyalások konkrétumait, de gyanítom, hogy a háttérben a klánok harca, a kultúrmaffia háborúja áll. Ezek az ellentétes érdekű csoportok egy rozzant, ócska szemétdombon osztozkodnak, ám ennyi is elegendő a teremtő energiák eltiprásához.

– *Kik a keresztapák?*

– Minthogy magam is a piacról élek, ha tudnám, én is a seggüket nyalnám. De nem tudom. Csupán feltételezéseim, sejtéseim vannak. Úgy hiszem, már jó ideje nem a szakmán belül kell keresni őket, hanem azon felül.

– *Ha hirtelenjében korunk „hősei” közül valaki tágasra nyitná a pénztárcáját és megbízná önt egy minőségi sikerfilm elkészítésével, milyen témát választana?*

– Nehéz kérdés. Ötleteim vannak, de a biztos sikerre nem mernék áldomást inni. Én ugyan a filmgyártás aranykorát végigéltem, ám ennek ellenére sem lennék biztos a dolgomban, nem bíznék a tapasztalataimban. Fogalmam sincs, mi lehet az a nyerő téma, amely nekünk is sokat mond, de külföldön is eladható. Sajnos, a határainkon túl már nem vagyunk érdekesek, egzotikusak. A figyelem fókuszában ez idő tájt Prága áll. Mi a perifériára szorultunk. S a fiatal művészek helyzete kilátástalannak tűnik. Hiába tehetségesek, csak a mellékcsatornákon „közlekedhetnek”. Nem látom az újrakezdés csíráit. Mindenki próbálkozik valamivel, de a rendezők többsége régen belefáradt a szélmalomharcba.

– *Azért érez még motivációt egy filmszerephez?*

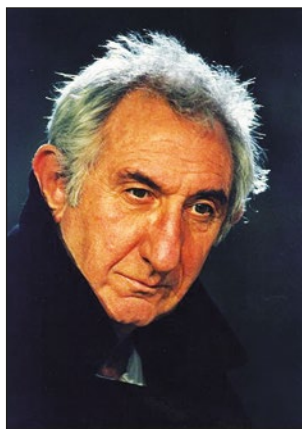
– Igen, mivel szerelmes vagyok a kamerába. Azonban a modern információs társadalomban inkább a színháznak lehet jövője. A színház jelenidejűsége talán vonzóbb, mivel az élő szó érdekesebb és lebilincselőbb.

*

„1990 táján a szakadék szélére sodródtunk”

– A hetvenes évektől elegánsan, finoman zuhantunk a mélybe, 1990 táján pedig már a szakadék szélére sodródtunk. Ahonnét elrugaszkodni, ki-

törni még ez idő tájt is hihetetlenül kemény vállalkozásnak tűnik, mivel ma, amikor az amerikai szleng és pazar technikai trükkök a divatosak, egyre inkább behatárol minket az anyanyelv.

*Garas Dezső – Vihar, Katona József Színház, 2002
Szlovák Judit felvétele*

Sajnos, az emberek igencsak elkényelmesedtek, szeretik az előregyártott, könnyedén emészthető termékeket. Mindez a mozira is vonatkozik. A nézők nagyobb hányada nemigen ad sanszot nekünk. A filmkészítés némileg elveszítette műhelymunka jellegét, művészi báját, napjainkban ez is csak egy sikeres iparág, ahol a pénz diktál. És nekünk, ha tetszik, ha nem, be kell látnunk ezt. Merész, kifogástalanul profi, hagyományos értékeinket és a humort nem nélkülöző filmeket kell forgatnunk – vallja **Illés György**, A Pál utcai fiúk, a Ház a sziklák alatt, a Szent Péter esernyője, az Isten hozta, őrnagy úr!, Az ötödik pecsét, a 141 perc a befejezetlen mondatból operatőre, elismert filmpedagógus.

– *Mindehhez stabil háttér szükséges...*

– Elismerem. A sikeres munka alapfeltétele a pénz és a hozzáértő szakembergárda. Előbbiből jóformán sosincs elég, bár az utóbbi feltételnek sem könnyű megfelelni. Jóllehet látszólag irigylésre méltó a helyzet. A

hosszú-hosszú évek alatt hallatlanul magas színvonalú gárda jött létre a filmgyárban. És nem csupán a művészeket értem ez alatt, itt a különös effektusokat létrehozó csapat, a díszletmunkások köre egyaránt a világ élvonalába tartozott.

A szakembergárda azonban ezer részre szakadt. Mindenki másfelé ke-
reste (keresi) a boldogulását. Ezért aztán egy-egy produkció idejére úgy kell
összetrombitálni őket. Ami maradéktalanul sose sikerül. Ráadásul az ér-
tékredek ugyancsak megváltoztak. Egy játékfilm elkészítése például gyak-
ran kevésbé vonzó vállalkozás, mint egy aprócska reklámfilm leforgatása.
Utóbbi bizony jobban fizet.

– *De vajon az érték semmit sem nyom a latban?*

– Ezt nem állítom. Csak hát a hazai mecénások többsége azonnali ered-
ményt vár, jobbára a siker, a bevétel egy-egy produkció fokmérője. Ilyen
helyzetben viszont az értékes alkotások, az egyedi munkák is mind nehe-
zebben jönnek létre. Arról persze szó sincs, hogy ne születnének kitűnő öt-
letek, figyelemre méltó művek. Mint ahogy az se igaz, hogy a hollywoodi
modell önmagában tökéletes. Zsigmond Vilmos operatőr kollégám (jó pár
tengerentúli szuperprodukció leforgatása után) például elhűlve mesélte ne-
kem, hogy a sztárkultusz jegyében milyen örült összegeket tapsolnak el az
amerikai producerek. Számukra ugyanis a „befutott” sztárok szerepeltetése a
garancia a sikerre, ezért a forgatás megkezdése előtt vagy 60 millió dollárt
elköltenek nagymenők szerződtetésére. De arra nem gondolnak, hogy néha
új arcokra is vágyik a publikum. Lehet, hogy nagyobb lenne a rizikó, de az
eredmény talán visszaigazolná őket.

Mégse változik a szemlélet; odaát a producer, a pénz kizárólagos úr.
Mifelénk ez másként működik. Alig-alig akadnak mecénások, a produceri
szakmát csak most tanuljuk.

– *Lehet a mai magyar filmre egyáltalán komoly összeget szerezni?*

– Meggyőződésem, hogy igen. Vannak olyan cégek, magánszemélyek,
akiknek szívügye a mozi. Nem mondom, hogy sokan vannak ilyenek, de
azért a Mozgóképek Alapítványon kívül is akad néhány forrás

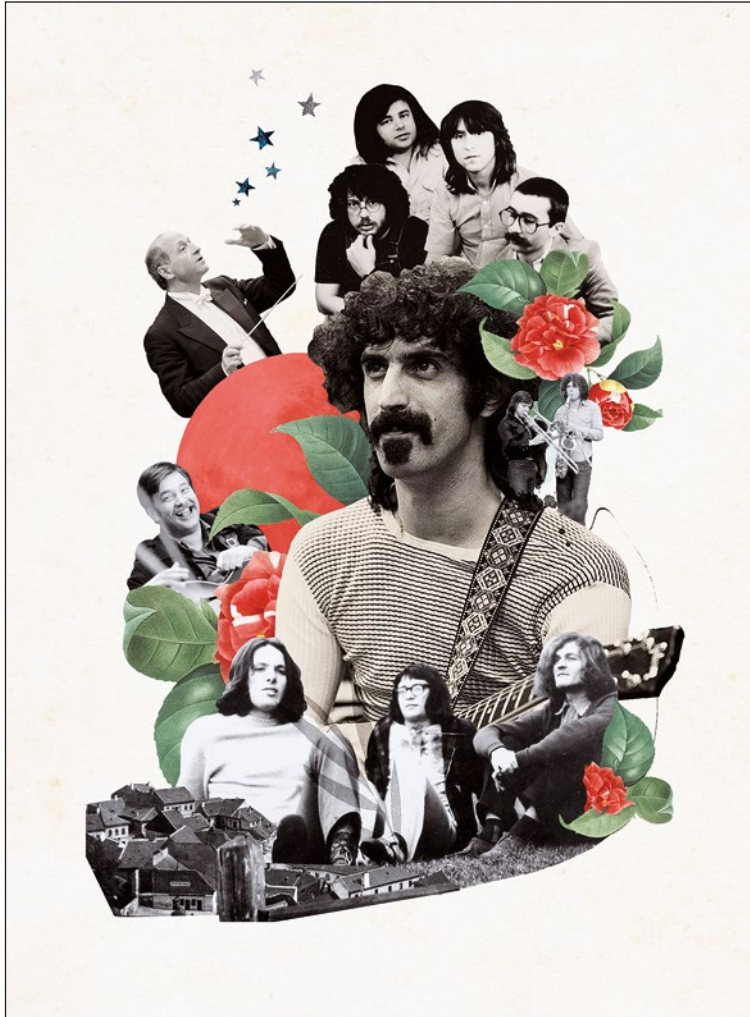
– Kérdés, hogy a hazai szponzorok a befecölt összegért mit kérnek cserébe. Bujtor István Rejtő-adaptációjában, a *Három testőr Afrikában* című harmatgyenge filmjében például meglehetősen ízléstelen példáját láthattuk annak, hogyan silányul egy elvileg független művészi produkció ízléstelen reklámfilmmé.

– Elismerem, akadnak aránytévesztések, de azért bízom az alkotók és a mecénások belátásában. Nem hiszem, hogy egy-egy rossz példa alapján kellene megítélni a helyzetet. Én bizakodó vagyok. Úgy érzem, a magyar film-történet új korszaka kezdődött el. Meggyőződésem, hogy innen már csakis felfelé vezet az út. A tehetség megvan hozzá. Talán a tőke se kerül el bennünket. Egy biztos: a filmgyár nem halt meg, csak némiképp átalakult. Sok apró cég és iroda (így a vezetésem alatt működő operatóri szekció is) működik itt, a korábbi perpatvarok után immáron békében, egymást segítve. A cél közös, egy csónakban evezünk...

Volt egyszer egy Filmgyár (Greger-Delacroix, 2000)
(részletek a kötetből)

Filmgyár, Róna utca – napjainkban

Kisteleki Dóra: Hív a Tabán!

(Inspiráció: Szabó Zoltán Attila: A Tabán a világ közepe című könyve)

Horváth Charlie (1947), Török Ádám (1948)

„HÍV A TABÁN!”

„Különös zárvány maradt fenn a késő középkori Budából, a Gellért-hegytől északra eső dombos körzetben. Girbegurba utcák, kevéssé kiépített közművek, omló házikók, festők ecsetjére kívánczó (és kerülő) motívumok... A Tabán már az 1930-as években történt lebontása előtt fogalommal vált sajátos, vidékies hangulatával, nem melleleg pedig művészek, bohémek menedékeként is ismert volt. A bontás után üressé vált terület rendezésére csak jóval a II. világháború után került sor. Szobrokkal tarkított, hangulatos, ligetes park került a lejtős sikátorok szövevényének helyére. A parkos területnek a Gellért-hegytől nem messze eső egy része természetes kis katlant alkot, mely a Duna felé nyitott. A Bem rakparton álló, legendás I. Kerületi Művelődési Ház (ma: Budavári Művelődési Ház) vezetőjének, Kuhajda Istvánnak volt az ötlete ebbe a katlanba beatkoncertet szervezni. (Kuhajdánét a szakma Margó néniként ismerte, aki nagy népszerűségnek örvendett a beatzenekarokat pártoló hozzáállása révén.) Színpadként a lejtő alján, nagyjából középen található víztározó építményt alkalmazták.

1970. május 1-jén volt az első koncert, a KEX és a Mini játszottak. Sajátos szezonális ritmust követtek a rendezvények: évente csak május 1-jén és augusztus 20-án telt meg nézőkkel a helyszín. A nemzeti ünnepekre időzített koncertek ingyenessége már a kezdetektől a hagyomány része volt. Bár szabadtéri koncerthelyről beszélünk, a fás, ligetes katlannak mégis van egyfajta intim hangulata, amely a hasonló koncerthelyek között egyedivé teszi a Tabánt. Valójában nem túlságosan nagy a tér itt, hiszen csak pár ezer ember láthat rá gond nélkül a színpadra. Az egyedi hangulat és a központi fekvés által a Tabán egy csapásra a főváros egyik kedvenc koncerthelyévé vált.

1972-ben a Mini már harmadszor játszott a katlanban. Török Ádám javaslatára ebben az évben lépett itt fel először a Locomotiv GT. A későbbi időkben főleg az LGT névvel kapcsolódott össze a Tabán, mint koncert-helyszín, azonban sok más együttes is megfordult a zöldben: többek között az Edda, a Bikini, a Korál, a Skorpió. A *Gyere, gyere ki a hegyoldalba* című 1973-as LGT-sláger szövege (Adamis Anna alkotása) egyébként éppen a tabáni hangulatot örökíti meg” – foglalja össze a tabáni rock-blues-jazz színtér széphistóriáját a beatkorszak.blog.hu krónikása.

Charlie, Jackie, Tibusz és a többiek

Persze a fenti fellépői lajstrom szinte vég nélkül folytatható, így kihagyhatatlan onnan *Frank Zappa* (1991. június 30-án játszott itt Kőszegi Imre és Babos Gyula társaságában), *Horváth Charlie, Orszáczky Jackie, Zorán, Hevesi Tamás, Deák Bill Gyula, a Hobo Blues Band, a R.A.B.B., a Tátrai Band, a Mobilmánia, a V'Moto-Rock, a Dinamit vagy a HS7* is. Sőt, a Budapesti Fesztiválzenekar se hagyta ki ezt a helyszínt (2021 augusztusában).

Ha nem a Tabánban, hol is másutt találkozhatnánk **Horváth Charlie**-val, mint az Ördögárok utca 80. szám alatt, Náncsi néni vendéglőjében? A békebeli időket idéző étteremben ő törzsvendégnek számít.

– Ez az én világom – állapítja meg a Liszt-díjas zenész. – A koncertek, a turnék után jólesik csak úgy kiülni itt a teraszra, szemlélődni, néha emlékezni is. A tabáni koncertekre például. Én ott voltam annak a Tabánnak a születésénél, amelyre ma mint a magyar rockzene egyik bölcsőjére hivatkoznak. A tabáni koncertek ötlete – ezt tanúsíthatom! – részben Török Ádámé, aki meggyőzte a korabeli vezetőket arról, hogy az ifjúságnak szüksége van erre az élményre. Az idő őt igazolta, még ha abban nem is vagyok biztos, hogy minden úgy történt, ahogy az elmúlt évtizedekben megírták az úgynevezett zenei szakírók...

– Nézd, én úgy vagyok vele – fűzi hozzá Charlie –, hogy elég nagy a Tabán, ezért elég sokan el is férünk rajta, de azért volt már arra is példa, hogy

olyasvalaki beszélt a nagy tabáni sikereiről, aki ott se volt, vagy megbukott... Én, ha jól számolom (május elsején, augusztus 20-án, meg máskor) tizenötször álltam a Tabán színpadán. Az Ifiparkban, a Várkert Bazárban (1964-től 1970-ig) pedig számtalanszor muzsikáltam az Olimpiával, ahogyan a MOM-ba is hazajártunk, hiszen ott működött a klubunk. (A rakpart a Minié volt, így ott csak egyszer szerepeltem; „session” munka volt...)

– A hetvenes évek fiataljainak a Tabán hozta el a forradalmat, egyetlen napra! – állítja vállalt iróniával a Generállal, a Charlie Banddel és a Tátrai Banddel is sikereket elért zenész. – A Tabán nekem a kis Woodstock! A szabadság, a szeretet, a barátság örök jelképe. (A tabáni életérzést Sándor Pál: „Koncert – Tabán, 1978. május 1-jén” címmel, a dokumentumfilm és a koncertfilm határmezsgyéjén járó mozijában kitűnően bemutatta, láttatja.)

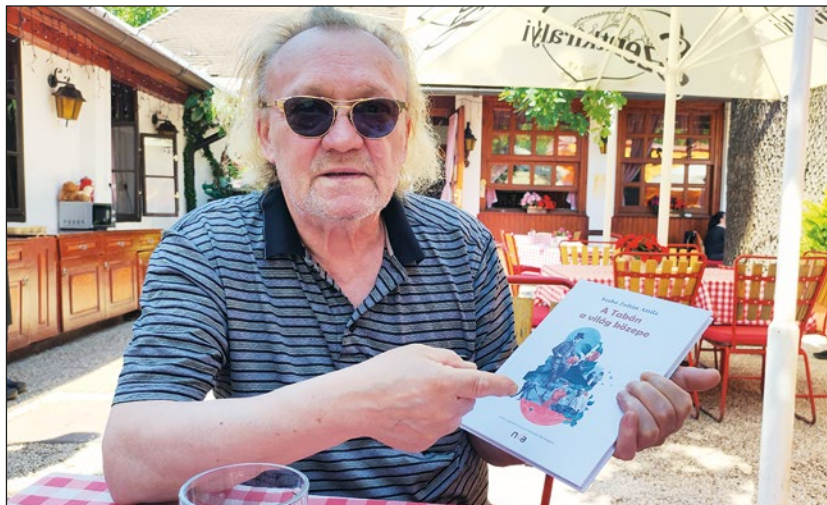
Nézz az ég felé!

Charlie Náncsi néni asztalánál már-már szertelenül, az idő múlásáról tudomást se véve mesél, mesél és mesél a zenéről, azokról az időkről, amikor a rockerek senkiknek számítottak Magyarországon, Somló Tomiról, aki a padtársa volt az iskolában és a Tabáni Kakasról:

– Két hete is ott voltunk Freinreisz Karcsiékkal. Jó ott a konyha, figyelmes a személyzet, s nekünk minden egyes eltöltött perc a fiatalságunkat hozza vissza. Sajnos, egyre kevesebben vagyunk – konstatálja, picit érzékenyülve.

Később szóba hozza a Platánt, meg azt a kiskocsmát, ami az egykori Ifjúsági Park mögött volt, a Dérynét, illetve a Tabán mozit (korábbi nevén: Diadal). Azután némileg váratlanul Budapest egy látszólag távoli pontjára hívja fel a figyelmet.

– Én Újpest-szurkoló vagyok, és a halálomig az maradok! Ha a negyedik osztályban játszanának, oda is követném őket. A jó futball és a jó muzsika egyaránt szól a tehetségről, a kemény munkáról és a hűségről, a klub, a csapat iránti odaadásról – fejt ki beszélgetőtársam. A focitéma kivesézése után a nagy gitárosok „kasztyát” dicséri:

*Horváth Charlie 2022 nyarán, Náncsi néni vendéglőjében
(Az Újnyugat Irodalmi Kör felvétele)*

– Csodálatos volt együtt látni őket. Szinte egymást tanították, együtt jammeltek, ötleteltek. Tátrai „Tibusz”, Barta Tomi az LGT-ből, Mogyorósi Lacika és a többiek. Radicsnak is volt egy nagy korszaka a Sakk-Matt idején – emlékezik.

A jelenkorról, a mai zenei életről nincs ilyen jó véleménnyel: – Valami elveszni látszik. A fiatalok között óriási tehetségek vannak, de az összetartozás érzését szegényektől elveszi a pénzre hajtó buta világ. A rádiós szerkesztők és a menedzserek többsége mintha egyenesen irtózna a minőségi munkáktól. Az örömmuzsikálásnak alig engednek teret, a bazárira, az előre kiszámíthatóra vevők. Ez nagyon szomorú. A Tabán ilyen közegben nem tudott volna kiforrni...

A tabáni fellépések rangjáról sokat elmond, hogy Horváth Charlie megvallja: ő ugyan erősen drukkos, lámpalázás alkat, de soha azelőtt (és azóta) nem remegett úgy a keze-lába, mint mikor először léphetett a Tabán pódiumára. – Ott a közönséggel kell együtt muzsikálni. Nem tévedhetsz, nem lassíthatsz, mert megtörik a varázs. Talán ezért érzem úgy, vannak dalok,

amelyeknek a helye a Tabánban van. Ilyen a *Nézz az ég felé* című opus is, melyet a közönséggel közösen énekelhettem – úgy, hogy a legőrültebb sikeremként éltem meg.

1979-ben 70 ezren tomboltak a hegyoldalon...

Török Ádám a Szabó Ilonka utca 12-ben élt hatvan éven át. Mostanság a Frankel Leó úton lakik, de szívében ős-tabáni maradt. A Pata Negrában kedvenc kávéját kortyolva emlékezik a kezdetekről:

– Én nem is tudom, hogy hány évtizeden át rúgtam a labdát a tabáni ketreben. Ahogy azt is egyre nehezebb kiszámolni, hány éve jelent egyet a Tabán és a muzsika. A Budai Ifjúsági Parkban óriási sikerünk volt, így kapunk meghívást a Bem rakparti művelődési házba az igazgató Kuhajda Istvánnétól, a nagyszerű Margó nénitől, ahol 1969. szeptember 14-én megtartottuk az első bulit. Radics Béla csapata, a *Tűzkerék* után játszott a Mini.

Margó néni leleménye volt, hogy a Bem-rockparti zenekarok mutatkozzanak be a Tabánban. Az első tabáni koncerthelyszín azonban nem a ma ismert volt. A Gellért-hegy oldalában, a jelenlegi víztározónál kezdődött ez a történet. A Mini 1970. május elsején lépett föl először (a Kexszel párban) a Tabánban, de nem emlékszem a részletekre, mivel a pár ezer embert meglátva olyan lámpalázam lett, hogy alkohollal oldottam a félelmeimet – mondja nevetve a Máté Péter-díjas blueszenész. – Ijedtségemet egyébként fokozta, hogy gagyi kis cuccom volt, így 3-4 ezer embernek 300 Watt jutott csupán...

Azután a nyitányról meglepetésre nem is Mini-sztorit mesél el, hanem egy Baksa-Soós Jánossal (Kex) kapcsolatosat:

– Óriási botrányt kavart, hogy a koncert alatt levette a tornacsukáját és behajította a közönségnek. Margó néni azonban ügyesen el tudta simítani az ügyet. Megjegyzem, a Bem-rockpartra sűrűn beszivárgó besúgókat is jól kezelte. Valahol ő volt a mentorom. Amikor 1972-ben a március 15-i ünnepségen lefotóztak, és három napra síttre vágtak, akkor is közbenjárt az érdekekben.

Újra a számok, évszámok közé merülünk:

– A Tabánban 70 alkalommal zenéltem, az Ifiparkban kilencvennyolcszor, a Bem-rockparton közel ezerszer! A tabáni bulik 20. évfordulójára egy dalt is írtam – a *Hív a Tabánt* szívesen játsszuk azóta is. 1979. május 1-jén 70 ezren tomboltak a hegyoldalon. 1973. augusztus 19-én a legendás Syriusszal szerepeltünk együtt. 1999-ben pedig, noha egész nap ömlött az eső, amikor mi elkezdtük a műsorunkat (szinte varázsütésre) a zuhé elállt. 1991-ben a Tabánban, mikor Babosékkal lépett fel, összeismertették Frank Zappával is.

– Nem beszélgettünk sokat, de megtisztelőnek éreztem a találkozást.

A tények, adatok világából visszatérünk a múlt labirintusába. Török Ádám a hippilétről, gyönyörű manökenekről, felejthetetlen turnékról, Orszáczky Jackie-ről, a Mini–P. Mobil közös koncertjeiről, a R.A.B.B.-ről (amelyért a kilencvenes években éppúgy rajongott a közönség, mint előtte utána a Miniért), a Locomotív GT-ről, akiket ő invitált először a hegyoldalra, Bartók művészete iránti örök rajongásáról, a hetvenes és nyolcvanas években rendszeresen Mini-bulikra járó zseniális labdarúgóról, az újpesti Törőcsik Andrásról, majd kedvenc csapatáról, a Vasasról is derűsen adomázik – hogy azután (az emlékek rengetegéből visszaérkezve) a Tabán lényegét fogalmazza meg:

– A Tabán számomra a mindent jelenti. A gyermekkort, a fiatalságomat, a felnőtté válást. Akárhol jártam a nagyvilágban, mindig úgy éreztem, nincs ehhez fogható. Nincs még egy olyan nagyváros, amelynek a közepén egy ilyen természeti kincs lenne.

Ez a hazám!

*A Tabán a világ közepe (EREF,
Újnyugat Irodalmi Kör, 2022)*

Tabáni hegyoldal (2022. 05. 01.)

„Legyen a Horváth-kertben, Budán...”

IRODALOM, RIPOORT

„TENYEREMBEN HORDOM AZ ÉN SZÍVEMET”

Magyarország egyetlen értelmi sérült színészekből álló színházába, Keresztes Anna és Szilvássy Márton (ők ketten egy pár) szeretett második otthonába toppanok. Kora délután van, s az ónos esőt lassanként valamiféle derengés váltja fel. Anna és Marci helytel kinnál, lehuppanunk a társalgó párnás foteljeibe. Mire megszólalnék, a fiú olyan mesés szavakkal bókol szíve hölgyének, amihez hasonlóra talán csak Cyrano lovag lenne képes. Anna csattanós csókkal jutalmazza: „Ez szép volt, Marci!”

– Anna úgy született, hogy nem sírt. Ő nevet. Mindig nevet – mondja Marci. – Úgy vigyázok rá, mint a szemem fényére – teszi hozzá büszkén a „*Gondolj rám szívesen*” előadás Rómeója. – A tenyeremben hordom az én szívemet – gördíti tovább a „pár-beszédet” a Marcinál egy évvel idősebb, 1985 tavaszán született színésznő, aki az „*Aki nevetve született...*” című darabban a cigányasszonyt eleveníti meg.

A Baltazár Színház 1998 elején alapította Elek Dóra. Előtte öt évvel Franciaországban egyetemistaként látott először olyan produkciót, ahol sérült emberek szerepeltek a pódiumon.

– Akkor és azóta is úgy érzem, láthatóvá tudjuk tenni a láthatatlant, megmutatjuk, hogy színészeink valójában értékes művészek – rögzíti a Pannon Példakép-díjas színházi „mindenes”, aki pályázik, lobbizik, darabot ír és rendez. Keresztes Anna így jellemzi: „Dóra olyan, mint egy ősanya – vagy inkább anyatigris!”

A társulat tagjai között hárman vannak olyanok, akiket a társadalom egészségesekként tart számon: Kecskés Karina, Varga Klári és Müller Péter Sziámi. A többiek a hétköznapi életben lényegében önállóak. – Az igaz, hogy szükségük van némi segítségre, például egy banki ügymenetet nem

képesek átlátni – magyarázza Elek Dóra. Kollégája, Papp Bea hozzáteszi: – a Down-szindrómás színészpár nem tudja felmérni, hogy Párizs vagy a Balaton van-e messzebb Budapeستől, s Anna például így felel, amikor szóba kerül, hogy mióta tart Mártonnal a kapcsolatuk: „Négy és öt év között vagyunk együtt...”

Ők ketten, mint minden valamirevaló szerelmespár, szívesen évődnek, urambocsá' froclizzák egymást. A fiú minden gesztusában, jeleivel, fintoiraival kifejezi: ő a realista, a világot komorabb valójában is szemlélni képes, erős férfiember, aki a gyenge nőt megóvja. Anna pedig úgy tesz, mintha a nap minden percében szüksége lenne a párja biztatására. Parádés színésznő. S mindketten festenek – Anna képeit a Ráday utcában is kiállították már – és verselnek is. „Kedvesem, / fényes csillagokra nézek / itt vagyok a szívedben / lelkemben a szeretet / árad a szeretet” – szavalja a párjához írt sorokat Marci. Anna azt mondja, ízig-vérig színházi leány, édesapja Kolozsvár megbecsült művésze, nagymamája operaénekes volt. Mestere Orosz Lujza néni, Krasznahorvát neves szülötte, a kolozsvári Állami Magyar Színház örökös tagja.

A sportról és a táncról beszélgetünk.

– Együtt biciklizünk. Én vagyok a tanuló biciklis, Marci a mesterbiciklis – említi Anna. – A foci nem érdekel, kosarazni szeretek – fűzi hozzá a fiú. Majd eltűnődik, s arra jut: azért „voksol” a kosárlabdára, mert abban is van ritmus.

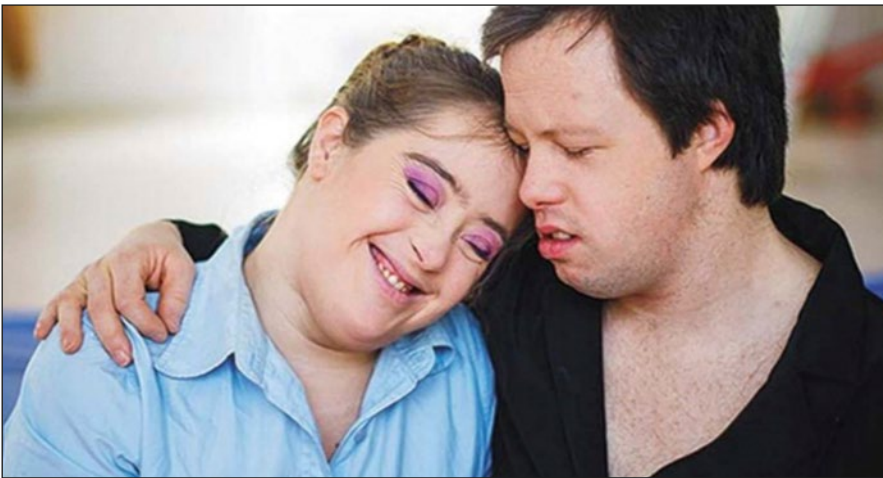
– Nekem nagyon fontos a ritmus. Utálok például a metált, inkább a megzenésített verseket szeretem – igazít el a stílusok és irányzatok dzsungelében. Lemezt is készít. A munkacíme: „Marci hevesen”. Zenei előmenetelében Müller Péter Sziámi, a baltazáros dalműhely vezetője segíti.

– Hát, Marci heves alkat, az egyszor biztos... – nevet Anna. A fiú vele nevet, bár kisvártatva komolyan-komorán mondja: Harry Potterhez is írt verset.

– Mintha magamat látnám benne. Én is sokat szenvedtem, de mióta megismertem Annát, színesebb lettem. A beszédem is fejlődött...

Lassan kezdődik a színészmesterség-óra, de annyi időnk még marad, hogy elmeséljék: a Városligetbe járnak sétálni, van egy kutyájuk, s az ünnepeket mindig várják, mert a karácsony és a szilveszter igazi csoda számukra, temérdek vidámsággal, békével, mesével. Anna elárulja, hogy számára milyen fontos Isten „jelenléte”. Marci csöndben hallgatja. Ő nem hívó – mondja –, de örömmel tölti el, hogy a párjának megnyugvást hoz a remény.

Szabad Föld, 2014

*„Semmi nem megy úgy, ahogy kellene, száz, ezer, tízezer vágyunk,
reménykedésünk dugába dől: de az az egy, legfeljebb két legeslegfontosabb
dolog, ami nélkül nem lenne élete az embernek, az végül mégis sikerül.
Csak úgy mellékesen, természetesen.” (Ottlik Géza)*

VILÁGOK HARCA, AVAGY BERCI ÉS AZ INTERKOZMOSZ

„Az űrhajózásban soha nem érzi úgy az ember, hogy mindent tud, csakis a hitét tudja magában erősíteni, hogy minden tőle telhetőt megtett a siker érdekében.”

(Farkas Bertalan űrhajós, Szójuz-36)

Nem mindegy, hogy a csend körbeölel vagy körbevesz. Nem mindegy, hogy menedékhelyet kínál, vagy üldöz, mint valami prédát. Nem mindegy, hogy beszédes-e, informál-e, segít-e, vagy süket, ormótlan, terebélyes, vészjósló. Berci úgy érezte, neki a csend egyre inkább az ellensége. Fojtogatta őt. Úgy érezte, nincsenek eszközei a lopakodó, sötét csend eltiprására.

Nem mert szólni. Nem mert üvölni. Ütni mert volna, de valamilyen erő mégis meggátolta dühe szabad kiáramlását. Bénultságot érzett. Szorítást. Saját magát műanyag pezsgődugóhoz hasonlította. Mint amikor már megmoccan a kupak, de még mindig létezik egy erő, egy kéz, amely részint visszatuszkolja az üvegnyakba, részint feszegeti, csak apránként segítve szabadítva ki a palackból. A külső erő célja, hogy ne robbanjon ki hangosan a pezsgődugó, csak halkan, neszelve, biztonságosan; úgy, hogy az ezüsttálcatartó pincér (Isten?) mindvégig kontroll alatt tartsa a külvilágra bombaként rászabadulni kész eszközt.

Valahogy így megy ez a suliban is – töprengett, mialatt oldalt cserélt a walkmanjében.

– A tanár visszatuszkol, erőltet, présel. S az iskola, amely kezdetben szerethető helynek mutatja magát, börtönné alakul. A foglár: az osztályfőnök. A tanárok – merengett Berci, miközben a B-oldal második felvételéhez

tekerte a szalagot – őrült pincéreknek is beillenek, bár a húsfeldolgozó ipar ugyancsak büszke lenne rájuk. Kiválóan zsigerelnek, tömnek. S ha arra van szükség, ollókkal esnek neked. Ha valamelyik diáknak a megengedettnél terebélyesebbre nő a szárnyfesztávolsága, a felesleget akkurátusan lenyiszszantják. Mondják, nem mindenhol.

Vannak jó sulik is – állítólag...

Bertalan pontosan felmérte, hogy nem ő a hunyó. Hogy a többiek, az osztályában veszteglő nagy többség a bőre alatt, a húsa mélyén holt lelket bújtat, s hogy egy indián némán, a lovaskocsi kerekéhez kötözve is kitart, kibírja a rothadó világ bűzét, elfogadja, ha leköpi, ha gúnnyal illetik, megalázzák.

Mert megalázták, kiközösítették Bercit. A megalázott persze (amennyiben van benne tartás, lélekerő) úgyse bírja elfogadni az igazságtalanságot; a megaláztatást azért viseli jobban, mint azok, akik talán valamelyest ki is érdemelték a dicstelen áldozati szerepet, mert tudja: ha ő kerül „feljebb”, ha a sors felkínálja majd neki is a megalázotti helyett a „cséplőgép”-státuszt, lesz ereje visszautasítani a nemes kegyet, s nem gondolkodik majd úgy, hogy *háhá, végre eljött az én időm, most megmutatom, hogy én is tudok olyan kegyetlen lenni, mint amilyenek velem voltak a kínzóim...*

Bertalan álmai szín pompásabbak voltak, mint mások egész leélt élete. Végtelen világokat fedezett fel, az időt kiiktatta, miközben az időutazást lehetővé tette a maga számára. Alkotott egy álomgenerátort, ami töltést alig igényelt. Néhány csendesebb perc is elegendőnek bizonyult a „szerkezet” 100 százalékos állapotba hozására.

Gyakran járt az ókori Rómában. Gladiátorként. Máskor szerelmes lovag volt, feltaláló, költő, dalnok, gólgyáros, filmrendező, nemes lelkületű állatgondozó. Ám legjobban az űr vonzotta. A magasság. A messzeség. A Tejút.

Űrhajósnak állt. Vállalta a veszélyt, „megtapintotta” az ismeretlent. Érzékelte, hogy az ember egyszerre semmi, űrpiszok, kozmikus ganéj, de – ha kitart az álmai mellett – akár teremtő erővel is bírhat, legyőzheti a távol-

ságot, az ismeretlent; fényt hozhat-vihet. Névrokona alteregójává vált egyben. Közösen képviselték az Interkozmosz-pogramot!

Igen, az anyakönyv szerint is minden stimmel. Nemcsak a keresztnév, de a vezetéknev is. Farkas Berci, a gimnazista és Farkas Berci, az úrhajós létező személyek.

Tavasza

Vajon meglehet még az a kerékpár, amit a „nagy” Farkas Bertalan kapott a Csepel Művekben tett látogatásakor, miután hazatért az úrhajós túráról? – mélázott el Berci a matematikaórán.

A Cofi – így hívta az osztály a háta mögött az osztályfőnököt, aki a matekot és a fizikát is vitte, s aki bármikor képes volt gyilkos mondatokkal földbe döngölni néhány kiválasztottját – most nem észlelte a kimaradást, Berci tudatállapotváltozását. Valami egyenlettel bíbelődött a táblánál, mi alatt fehér poliészter blúzára „kiült” a tavasz. Ez mindig így volt, de azért most is mosolyt fakasztott a látvány. Cofi minden volt, csak vonzó, ifjú tanerő nem.

Nem is kilesni akarták a suhancok, hanem minél hamarabb elfelejteni őt. Leginkább azt a méltóságteljesen nyújtózó, mind tekintélyesebb izzadásgfoltot, amely utalt a napi átlaghőmérséklet jelentős emelkedésére, az időjárás kedvező változására, s ami azért is fejlődhetett a hóna alatt akkorává, mint a Ladoga-tó, mert rendre helytelenül választott magának ruhadarabot.

Igénytelenége több, az iskolafolyosón fogant viccet eredményezett. Jellemző, hogy az egyik osztálykiránduláson az őt elkísérő Bodolay tanár úr is el-elsütött egy-egy a (nemrég még a tanárképzőn izzadó, első osztályát a vágóhídra kísérni igyekvő) kollegina öltözködési szokásait célba vevő ironikus félmondatot, amelyeken persze jót derültek a kölykök; egyedül Cofi nem kapcsolt soha.

A legszörnyűbb látvány a strandon tárult a kamaszok elé. Cofi ugyanis nekivetkőzött, amit Bodolay tanár úr sajátosan reagált le; hiszen mit tesz

Isten, éppen ekkor jutott eszébe hosszabban ecsetelni Bundás nevű kutyája eresz alá szorulásának tanulságos történetét kiskunfélegyházi kertjükben.

Az osztály Faye Dunaway-hasonmás hippilánya (aki ha csak tehetne, épp úgy, mint Berci, az álmaiban lebzsel, s valahogy mindenki sejtette azt is, hogy titkon az osztály „úrhajósába” szerelmes) a tanár úr beszédes poénját tovább fűzve egy Topó Neurock-dalt kezdett énekelni: „*A tükörbe bele-nézek, önmagammal szembenézek, / Eztet mondom én: / Hej, te bunkócska, te drága, / Másszál fel a katedrára, / Onnan mondd el mindenkinek, / Akik téged nem értenek, / Jaj, azok a bunkók. Bunkók! Jaj, de nagyon bunkók. Bunkók!*”

Az akkor, ott a strandon is messze járó, ám az éneket hallva váratlanul visszatérő Berci pedig kontrázott: „*Maradj velem meghasadó értelem / Ne engedd, hogy legyűrjön a félelem...*” Cofi ekkor a nagymedence tusolójában igyekezett elfordítani a csapot. Sikerült az attrakció, pillanatok múltán elmerült a habokban...

Vajon milyen lehetett a Földre való visszaérkezésakor, az elsők közt elviselni a 45-50 G-s túlterhelést? – kalkulált magában tovább Berci a matematikórán, s közben a Rotring ceruza grafitcsíkját visszagyömöszölte az irón fémtestébe, hogy így tudjon jeleket vésni az iskolapadra.

Sötétben

– *Doni volt mind közt a legrohadtabb alak* – vélte Berci, aki éppúgy tesztelte osztálytársait, mint ők őt. A fickó pont úgy nézett ki, mint egy kacska. Precízebben: mint a rókafejű réce (*Aythya valisineria*). Tekintélyes orra és a szája szinte egységet alkottak, szemei aprók, gyakran véreerek voltak.

Doni művésze volt a megúszásnak. (Na persze egy kacsától ez igazán elvárható.) Néhány tantárgyra ráerősített, s ezek – minő véletlen! – az osztályfőnök tantárgyai voltak. Az erős négyest félévről félévre, esztendőről esztendőre hozta is, a többi esetben egyszerűen „belötte” a 2-es, 3-as szintet. Úgy lett Cofi kedvence, hogy az osztályközösségnek közben – persze csakis

gondosan megválasztott időpontokban és helyszíneken, tehát szigorúan tanármentes közegben – szívesen hintette fanyar megjegyzéseit: a) az osztályfőnök tavaszi ruhatáráról, b) a jólelkű, ettől fogva sebezhető, nem éppen szálfatermetű tornatanár ügyetlenségéről a kosárpalánk alatt, c) a párhuzamos osztályban tévelygő, túlsúlyos csaj általa elképzelt szexuális vágyálmairól. Persze kedvenc témája Berci sutasága, vélt butasága volt. Mindig azokat pécézte ki, akik akkor, ott, valamilyen meghatározhatatlan (vagy éppen nagyon is világos) okból képtelenek voltak visszaszólni, visszaködni, visszavágni, visszaütni.

Doni a maga lelki rusnyaságával, nárcisztikus nárcizmusával, amivel a világra és társaira tekintett, sosem szembesült. Nem úgy Berci, akit érzékenysége, megélt szenvedései, édesapja korai halála képessé tettek az emberi gyarlóság, a formálódó gonoszág felismerésére, ezért (mint egy röntgengép) látott át Donin is. Aki ezt megérezte. Ettől fogva még fondorlatosabban igyekezett fogást találni Bercin.

Meg kell hagyni, Doni tudott hatni arra a csapatra, melynek úgy lett a vezére, hogy igazán csapattagnak se volt tekinthető. Elvértve járt el velük ultizni. Súlyt emelni. Diszkózni. Lerészegedni. Doni általuk inkább csak üzent. A piszkos munkát Kenderék látták el. Ők inzultálták, ha nem is pofonokat osztva, inkább erőfölényükre utalva, Bercit is.

Nem voltak okos gyerekek, így azt sem vették észre, hogy Doni katonáivá, szolgálóivá, talpnyalóivá züllöttek 16 éves korukra. Berci már csak ezért se tudott zsigerből haragudni rájuk. Szánta őket. Egyébként is, mint egy fekete lyuk, úgy gyűjtötte magába a koromsötétet, az aljaszürkét. Abban mégsem hasonlított a téridő e gyilkos tartományára, hogy nem nyelt be, nem tett semmissé mindent. Taktikája kíméletlenebb volt. Visszatükrözte a hitványságot, olykor egy finom grimasszal is érzékeltetni tudta, hogy a vele szemben álló, erősködő pojáca a világ nagy egészében jelentéktelen tüsszenítés csupán. Nem ment öltre tehát, holott sejtette: az osztály brigantijából csak kettővel nem tudna elbánni, a többit – beleértve Donit is – simán a földre vinné.

Bertalan nem volt gyenge. Jól bánt a labdával, izmait ő is fejlesztette, igaz, nem az iskolában kialakított edzőteremben, hanem egyéni elképzelései szerint, otthon, a kis szobában. Az ágya alatt tartott tárcsákat válogatva csavarva-rögzítve tréningezett.

Szobája falán a *Képes Újság* kiragacsozott címlapja díszelgett – 1980 májusából. A képen Valerij Nyikolajevics Kubaszov, szovjet úrhajóskapitány és Farkas Bertalan tekint bizakodóan a jövőbe. Tőlük negyed méterrel arrébb, már egy másik poszterről Pataki Ági, sztármodell fürkészi a férfiember éhes tekintetét. Kifésült haj. Csöppnyi sárga melltartó, még csöppnyibb bugyi, és egy MK-27-es magnetofon, amelyet oly' édesen ölel magához a Budapesti Rádiótechnikai Gyár naptárfotóján...

Karate

Berci szerint Kender végtelenül egyszerű lélek volt. Szőke haja alatt lánghosszerű pofa kerekedett, zömök volt, de kigyúrta magát, izmaival büszkélkedett a lányoknak. A lányok mégsem rajongtak érte, nem simogatták a bicepszét, harsány beszólásait legritkább esetben követte elismerő pillantás, csábos ajakbiggyesztés, netán: kuncogás.

Kender tartott a lányoktól. A nagy hang sebzett kisfiút rejtegetett, aki szeretne végre egy barátnőt – ahogy ő mondta – *felszedni*. Kender abban a tekintetben nem volt ügyetlen, hogy úgy-ahogy felmérje a lehetőségeit. Szíve hölgyének a kislánykora óta rendőrnői előmenetelről álmodozó Gyöngyvért tette meg. Gyöngyvér pedig – gondolná a kívülálló – illett hozzá. Mellei szépen gömbölyödtek az elmaradhatatlan fekete kapucnis macskófelsőjében, vádljai tekintélyt parancsoltak volna még az amerikai futball-válogatottban is. „Csak” a nőiesség, az elegancia, a csábos érzékiség hiányzott belőle, nagyjából úgy, mint Trabantból a V8-as motor.

Kender az osztálykiránduláson azért bepróbálkozott nála. Ivott, ahogy szokott, pillepalackból vodkát, és hát nekibátorodott. Gyöngyvért a sarokba szorította, a nyakába lihegett. A leányzó kis ideig tűrte a rajongás eme sajátos megnyilvánulását, majd lágyéktáji karaterúgással padlóra küldte a

vastagnyakú gúnárt. Kender lassan egyenesedett ki újra, akkor pedig azt mondta, amit a szíve diktált: *nagyon ott vagy, te ócska kis kurva!* Ez újabb hiba volt. A szeretett hölgy jobbcsapottal jutalmazta a kedves beszólást, végleg földbe döngölve a hím önbecsülését.

Az osztály röhögött. Kender első dühében azt se tudta, mit tegyen. Picit balra mozdult, majd kettőt jobbra sasszézott, s a vesztére ott ácsorgó Bercire mordult: *mit vigyorogsz itt, paraszt?*, azután elrobogott. Néhány óráig nem látta senki. Amikor végre feltűnt a hiánya, már esteledett. Az addig a turista-házban vedelő briganti mentőőrsöt alapított – Kender örök cimborájával, Tubival az élen.

Nem kellett messzire zarándokolniuk hittestvérükért. Kender, terebélyes odvast választva társul, békésen szunyókált a közeli erdőben. Amikor – már vele – visszatértek, mindahányan diadalittasan, teli pofával hahotáztak. Úgy tettek, mintha Gyöngyvér lett volna a hunyó, a bárdolatlan női szeszély, aki idővel úgyis meggondolja magát...

Utazás

Ripoter: *1980. május 26-án – magyar idő szerint 20 óra 20 perckor – indult a világűrbe a Szozuz-36 űrhajó Bajkonurból kétfős legénységével: Valerij Nyikolajevics Kubaszov parancsnokkal és Önnel. Mi volt a legnagyobb élménye odafent?*

Farkas Bertalan: „A start pillanatától kezdve minden. De talán a leg-euforikusabb érzés az volt, amikor leváltunk a harmadik rakétáról és megkezdtük kozmikus sebességgel a Föld körüli keringést, a súlytalanságban kinéztem az ablakon: a Szovjetunió keleti partjait és Japánt láttam, távolodtunk. Az is felemelő érzés volt, amikor a világútból megpillantottam kismag hazámat. De a napfelkelte is. Repültem vadászpilótaként kétszeres hangsebességgel is, de ezek mások voltak: leírhatatlan érzés.”

*

Leírhatatlan érzés volt, ahogy a kirándulás másnapján, némi késéssel (hatásszünet?) Cofi az osztályterembe tévedt. Az aktuális, már-már bensőséges hangulatú lélektiprást, ami éppen a kamaszok közt zajlott, nem reagálta le. Úgy tett, mintha nem látna, nem hallana semmit. Egyébként se zavarta, ha osztják egymást a gyerekek. *Divide et impera*, ugyebár. Lassan rendeződtek a sorok. Mindenki a padja mellé csámborgott, igaz, pici lökdösődés együtt járt az újrarendeződéssel. Kender ezt sziszegte Bercinek: „folytatjuk, folytatjuk, buzikám!”

Cofi – *in medias res* – az előző óra anyagára utalt. Testekről mesélt. Szárazan, lélektelenül. Közben potenciális áldozatait fürkészte okuláréja rejtekéből. Újabb vérontásra készült. Donit persze kimentette a bajból. Tőle azt tudakolta, meddig jutottak az előző órán, védenca pedig készségesen felelt, a védettségre tehát bizvást számíthatott.

Nem úgy *a kis Faye*. Bár Cofi tudta, hogy a kicsike nem buta, nem lesz könnyű csapdába csalni, azért a rafinált terve megvolt. S megvoltak az eszközei is. Lassan, szívós gonoszsággal terelte a kis hamvast a témakör oly pontjára, melyről tudta: aknákkal körbezárt terület számára. Amint megérezte a kiscsaj zavarát, belefogott a kínzásba. A lány tűrte. Úgy lehetett vele, így talán hamarabb szabadul...

Úgy is lett. Egy kettessel és néhány életre szóló sebbel zárta a kalandot.

Cofi ezután a táblához sietett. Képletekkel köpte tele a termet. A feszültséget (amit az óra előtt történtek, majd az óra alatti „aknakeresés” tovább szított), mint valami függőnyt, úgy használta. Hol szét, hol összébb húzta. Mi több, Cofi csontos ábrázata, az arra vízszintest húzó szemüvegeret, s a hosszú, imitt-amott őszülő haja, ami ritkán látott szempont, önmagában is félelmet, undort keltett. De Cofinak ez nem fájt. Cofi nem tűrte ugyanis a szépet. Kifinomult érzéke volt a nemes gesztusok, az érzékiség, az apró, jóindulat szülte rezdülések leszaggatására. Olyan volt, mint egy őrült kertész, aki a virágot lenyesi, a dudvát élteti.

Berci eközben lopva a lányra sandított. A megalázott teremtés lassan eszmélt, de egyszerre csak észlelte „Farkas Bertalan, 2/A. osztályos gim-

náziumi tanuló” kíváncsi, együttérző pillantását. Úgy nézett vissza rá, mint Faye Dunaway abban a kávézóban Warren Beattyre; vágyva a fiú figyelmére, de valamelyest meg is rettenve tőle. A kezdetben ridegnek ható, feszült tekintet azután hamar megszelídült, mosoly kandikált ki a vállig bomló, üde samponban fürdetett hajtincsek alól.

Berci azonban újra csalódást okozott. A figyelme elillant. Az ablak felé nézett, s megint az álmaiba menekült. Képletek záporoztak. Berci a *Dire Straits Private Investigations* dalát vélte hallani. Ahogy Mark Knopfler, úgy tekintett ő is balra fel, a festmény fölé. Igaz, az a satnya repró eredetileg Leonardo az *isteni arányt* megjelenítő férfialakját ábrázolta.

Mást képzelt oda.

A Tejútrendszer spirálszerkezetét.

Azután a Tejútra rávetítette Knopflert, aki a gitárját pengeti, s jött az a lány is abból a klipből... Az angyal, aki tejfehér padlón oson. Azután táncol, perdül, libben, majd összegörnyed. És Berci látta az angyal nyomorult kistévéjét is, amin átkapcsolni szeretne, valahová máshová. De megint ott az a fránya labirintus, melyben Romeo bolyong, s a lány az ablakkeretben tétován figyeli őt. Rágó a szájában. Megváltozott. Elérhetetlen?!

Knopfler meg csak énekel, mint egy kobzos: „Júlia, a kocka kezdettől fogva cinkelt volt / Én eldobtam, és te berobbantál a szívembe / És elfelejtettem a filmbéli dalt...” A lány újra táncol. S mintha a labirintus egérlyukakból állna. Mintha a lány maga is egérré válna. Újságpapír száll utána, ő meg eltűnik. Ám ahogy a szél erősödik, úgy fújja el a koszt, a port, a kártékony pollent is.

Tisztul a kép. Kapcsolás a Wembley-ből. Live Aid, ezerkilencszáznolcvanöt. Knopfleren vörös hajpánt, fura ing. *Kurva magabiztosnak tűnik a faszi!* Egyenesen a mikrofonhoz lép, (...) s közli, hogy: „*Jó éjszakát, ideje hazamenni! Mi vagyunk a szultánok, a Szving szultánjai...*”

A pódium fényárban úszik.

Júlia az első sor közepén. Libben. Perdül.

Romeo se vérzik. A kameraman térdre rogy.

Feed the world.

*

„*A repülés után minden megváltozott körülöttem.*” (Farkas Bertalan űrhajós, Szojuz-36)

OPUS, 2021

**MAGYAR ŰRHAJÓS
A SZOJUZ–36-ON!**

Farkas Bertalan és Valerij Kubászov együtt kering a Föld körül

A TASZSZ ÉS AZ MTI KÖZLEMÉNYE:

1980. május 26-án, moszkvai idő szerint 21 óra 20 perckor, budapesti idő szerint 20 óra 20 perckor a Szovjetunióban felbocsátották a Szojuz–36 űrhajót.

Az űrhajón tartózkodó nemzetközi személyzet parancsnoka Valerij Kubászov, a Szovjetunió űrhajós pilótája; kutató űrhajósa Farkas Bertalan, a Magyar Népköztársaság állampolgára.

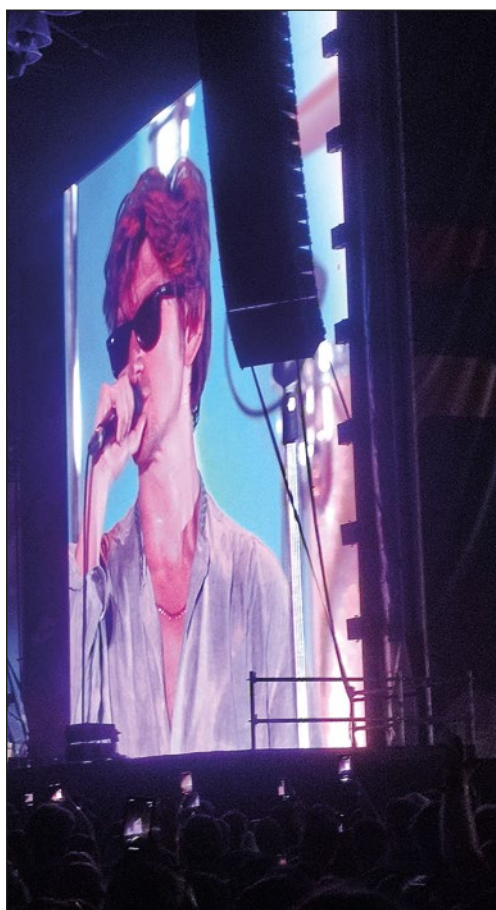
A Szojuz–36 űrhajó a tervek szerint összekapcsolódik a Szaljut–6–Szojuz–35 űrkomplexummal, s ezt követően együttes kutató-kísérletező munka kezdődik Leonyid Popov és Valerij Rjumin űrhajósokkal, akik

AZ ŰRKUTATÁS ÚJ HŐSEI

Kisteleki Dóra: A Tabán univerzuma (Szabó Zoltán kötetéhez)

*Arctic Monkeys
(Sziget, 2022. 08. 15.)*

SZIGET 2022,

avagy a kelet-európai vurstli

Ahogy egyre terebélyesedik, és egyre korosabb a Sziget, úgy válok egyre csendesebb szemlélőjévé, statisztájává a valaha rólam/nekem (is) szóló dzsemborinak. Nem bánom, hogy így alakult.

Az emlékek, amelyek ide kötnek, többé-kevésbé szépek. Megéltem szerelmeket, illanó érzelmeket. Vad tombolást, fejfájós ébredést. Megéltem szemlélet- és sorsfordító pillanatokot; kivételes műhelyekkel ismerkedtem meg a színházi sátorban, furcsa állagú főzeléket kóstoltam mosolygó krisnások helyi konyhájában. Megéltem vitákat, születést, gyászt, megvilágosodásnak képzelt flasht, láttam Slasht. Az *Európa Kiadóval* azt üvöltöttem: „*sokan vagyunk kevesen...*”

Játszottam euro-woodstockost.

Ott voltam, mikor David Bowie itt volt. Emlékszem egy vagy két gigantikus szemgolyóra, melyeket lufivá fújtak, s a tomboló tömeg fölé engedtek a színpadról, amelyekbe azután boldog-boldogtalan bele-beleöklözött, mialatt *Ziggy Stardust*, *The Thin White Duke*, *Halloween Jack*, *Major Tom* (a legszimpatikusabb karakter, aláhúzandó), avagy: Mr. Bowie úgy irányította a díszes purparlét, mint valami cirkuszigazgató. Rémlik, hogy a zenekarában ott pengetett Gail Ann Dorsey, a basszusgitár nagyasszonya is. Rémlik a The Cure – esőben, villámok közt. Rémlik, *mintha látnám Lemmy természetes növéseit*. És megvan még valahol tudatom fakuló vásznán Alvin Lee, Lou Reed, Suzanne Vega, Prince, Florence (+The Machine), Mory Kan-te, a Die Toten Hosen Szigetelése.

A Sziget bő évtizeden át hiányt pótol. Egy generáció „vele” fejlődött, alakult. Mígnem az érdekek – és a trónok – harca megváltoztatott szinte min-

dent. Az első szigetelők lekoptak, kikoptak; akik maradtak, inkább csak szemlélői a mai forgatagnak. Persze néha-néha azért nekünk is „leesik” egy-egy jóféle riff, élménymorzsa. A gesztusok száma azonban vészesen apad. *A forradalom megette saját gyermekeit.*

Ennek is van előnye. A nosztalgia émelyítő érzése elkerül(t). A Szigetből nem lett Ifipark! Ahogy kortársaim többsége, akik még vissza-visszajárnak régi játszóterükre, magam is eltanultam a 21. századi leckét: nagybetűs fogyasztóként járom az utam, és csak azt az ingermennységet – zenét, hangot, szót és fényt – tömöm magamba, amit még elbírok. De nem koslatok a *Sziget-ézés* után.

A fesztivált mégis fontos ügynek érzem. Mert még elvurstlisodva is multikulturális rendezvény. Mert kultúrák, emberi lények találkozását teszi lehetővé. Mert mégis csak magában hordoz valamit abból, ami a múlt. Záródó szerelvénnyel nyitva maradt ajtó.

A Sziget olykor úgy segít át a ki nem beszélt traumákon, hogy a történelem képébe röhög. Megvalósítja például Bacsó Péter, no meg Bástya elvtárs álmát: *a kelet-európai vurstlit*. Évek óta ez is a fesztivál része. Lehet mesecsónakból horgászni. Gólyalábas csajok alá nézni. A világ legkisebb óriáskerekével karikázni, elmerülni a dugópuskás céllövészet rejtelmeiben. A jósdá külön szám. A televíziós kanálisokban naponta folyó eszementségekről poénos véleményt alkotva, feltörekvő ifjú színészek segédelmével tudhatjuk meg, mi vár reánk.

A Sziget vidámparkját persze másként szemlélik az itt élők és az örömturisták. De tapasztalatom szerint valamicskét még a holland tizenéves is megért a keleti vándorcirkusból, ha picit figyel. (És a néphiedelemmel ellentétben ők sincsenek mind betépve...)

Az is igaz, hogy a Szigeten lassan a példaadó Woodstocknak úgyszintén illenék berendezni egy kis szegletet. (Rezervátumot?) Hiszen a szabad szellemet, a vállalt naivitást, a hippy-romantikát rég elűzte a profitszag. Kötve hiszem, hogy egy olyan felfogású muzsikussal, mint Jimi Hendrix – aki anno a szeretet hatalmáról értekezett, ami majdan a hatalom szeretetét győzi

le, illetőleg aki a koncertek jelentős hangerejét azzal magyarázta, hogy a hit magasztos üzenete a „szent” elektromosság révén juthat el az emberekhez – 2022. augusztus 10–15. között főtéblás játékos lehetne a nagyszínpadon.

A Sziget lánya (2013)

1969 vagy 1989 nyomokban része csak kedvenc parádénknak. De az én ún. puffernemzedékem bármely tagja, mihielyst megissza a felárazott átlagsört, és picit hanyatt dől a babzsák fotelben, ha nem is nosztalgiázik sírdogálva, annyit azért belát: a Sziget múltjában az a „fogós”, amit egy korábbi generáció képviselői (Zorán, Dusán) is megénekeltek már. Idézem: „*Hát mért volt olyan rettentően szép mind a nyolc / Mert azt hitted, mint annyi jó bohóc / Hogy a lényeghez is hozzászólsz.*” (Hé, 67!)

S ha az a nyolc, esetünkben akár tíz esztendő is kitesz, a Sziget-történa kutatandó témává amiatt vált, mert évről évre szembesít önmagunkkal. Cúgot képez *Európa lichthofjában*. A lényeghez meg ugyan ki a fene szólhat ma hozzá? Egyáltalán, mi a lényeg? Márai szavaiban ott lapul az

igazság, no meg a balsejtelem, amit napjainkban érzünk: „*néha már összemosódnak jellem és jelmez, egyéniség és idegen szöveg.*”

A negyedszázados Sziget azonban (hibái, visszasságai ellenére) érték. Ahol helyet kaphat a *Civil Sziget*. („Island of Freedom”) Ahol fellelhető az *Agóra*. Ahol esztendőről esztendőre kiépül az *ArtZone*, ahol képzőművészek, designerek, művésziskolák mutatkoznak be. Ahol operaelőadások várnak. S ahol szuperkoncertet ad hamarosan az Arctic Monkeys, s ahol szirénhangokat hallat és érzéki táncba kezd Dua Lipa. Csak semmi nosztalgia!

Előretolt Helyőrség, Felvidék, 2022

UTÓHANG

Nagy Erika beszélgetése a szerzővel,
Szabó Zoltán Attilával

Körkép.SK, 2022. május 1.

„Nagyon jó érzés, hogy dokumentumfilmmel, s nem bulvártartalommal értük el ezt a sikert”

Interjú Szabó Zoltán Attila íróval, költővel, dokumentumfilm-rendezővel

Fotó: Juhász Melinda

Az értelmes programoknak, a korrekt vállalásoknak is lehet közönsége!

Szabó Zoltán Attila író, költő, újságíró, kommunikációs szakember, több dokumentumfilm és irodalmi est rendezője, televíziós műsorok szerkesztő-műsorvezetője. A Nyugat Plusz folyóirat alapító-főszerkesztője.

Milyen volt az utóbbi két év, nyugalmas, munkahiányos, vagy épp ellenkezőleg?

Valahogy úgy alakult, hogy a koronavírus-járvány időszaka számomra nem a leállásról, a lassításról szólt, hanem éppen ellenkezőleg, az elmélyült alkotómunkáról; az írásról, filmezésről, néhány – ebből azért tényleg nem volt annyi, mint régebben – irodalmi est megrendezéséről, szervezéséről.

A Szlovákiai Magyar Írók Társaságának köszönhetően szép emlék a tavalyelőtti nagymegyeri, majd pedig a tavalyi nagyszegpusztai előadásunk Kálloy Molnár Péterrel a XXIII. Fiatal Írók Táborában, amelynek apropóját a K.Ö.R. című kötetem megjelenése adta, ami Peti életéről, művészi pályájáról mesél.

2021-ben szerkesztettem az Újnyugat Antológiát is. Ennek kapcsán olyan kiváló felvidéki kollégákkal, szerzőkkel dolgoztam együtt, mint Tözsér Árpád, Z. Németh

Pista, Bolemant Laci, Fellingner Károly, Varga Imre, de a teljeség igénye nélkül, hadd említsem még meg Zalaba Zsuzsát, Hekl Krisztit, Miske Emót, Sipos Lajos, Cserhalmi Imrét, Agócs Sanyit, Hodossy Gyulát, Bozók Ferit, Filip Tamást, Bíró Jóskát, vagy Petőcz András barátomat is a népes szerzőgárdából. E két munka között, szinte szerelemből, egy dokumentumfilmet is forgattam Szegeden, az Igazságügyi palotáról.

Hamarosan megjelenik a legújabb könyve, de gondolom, hogy sok minden egyéb is foglalkoztatja...

Igen, napokon belül érkezik A Tabán a világ közepe című könyvem, majd könyvesboltokba kerül – az Antológia kiadó gondozásában – a korábbi interjúfűzér folytatása, a Tabló 2 is. És még idén újabb dokumentumfilm is forog, melynek helyszíne ezúttal Szentes. Kálloy Petivel is van egy filmtervünk, de erről babonából nem beszélnék. No és ott van ugye a zene!

A Zöld Csabával közösen alapított együttessel, a Talány Akusztikkal komoly terveink vannak. Tavaly a Ferenciek tere című versemből készült dal hozott sikert, amelynek érdekessége, hogy a csapathoz a Váci Utcai Ének-zenei Általános Iskola gyermekkórusa társult, néhány napon belül pedig újra velük rögzítjük majd a Földvár aranya című szerzeményünk hanganyagát.

Hihetetlenül jó szellemű, baráti társaság ez, olyan ízig-vérig muzsikusokkal, mint Burján Orsi, Kristó Zsófi, Gáspár Gyuszi vagy Németh-Szabó Tamás „Némci”.

Mit kell tudni a Tabán a világ közepe című kötetéről?

Külön köszönetet kell mondjak Nyári Gábor történésznek, amikor erről az immár megvalósult álomról beszélhetek. Ő volt az, aki az elsők között felismerte, hogy a Tabán több, mint egy városrész, amelyről, ha könyv készül, annak a „lélegző” jelenkorát és a gazdag tradícióit egyszerre kell megjelenítenie.

Így lehet, hogy önálló fejezetet kaptak a hetvenes-, a nyolcvanas- és a kilencvenes éveket megidéző, Tabán inspirálta prózáim, továbbá több értékes dokumentum, amelyeket eddig sehol nem közöltek. Fontos fejezet a Tabáni Krisztus históriája, a területről remekművek sorát festő vagy rajzoló kiválóságok (pl. Aba-Novák Vilmos, Molnár-C Pál, Zórád Ernő) és gyermekeik, unokáik történeteit egybefűző passzus,

vagy a Virág Benedek, Márai, Krúdy, Ottlik által bemutatott, többször elveszni, eltűnni látszó „faluvárost” idéző irodalmi utazás.

A magyarországi rock- és blues gyökereit magába foglaló „mini Woodstock” képét is igyekeztem úgy megírni-megrajzolni, ahogy korábban még nem tették. Abban bízom, a kötetnek kávéházi illata lett...

Mikor mutatják be a könyvet?

A Tabán a világ közepe című kötet könyvbemutatójára június 1-én, este kerül sor a Jókai Anna Szalonban – közel a Batthyány térhez, az Iskola utcában, Budán. Az esemény házigazdája, előadója: Hirtling István, érdemes művész.

A mű bemutatását követően a Talán Akusztik ad koncertet. Az est szervezője az Újnyugat Irodalmi Kör. A kötet előszavát Dr. Kásler Miklós, az emberi erőforrások minisztere jegyzi. Az utószót Lukács Sándor, Kossuth-díjas színművész, költő, a Nyugat Plusz szerzője írta. Érdekesség, hogy – egy rövid – Utóhang is kapcsolódik a kötethez, melyet Fodor Ákos (1945-2015) özvegye, Podonyi Hedvig vetett papírra.

Akkor most beszéljünk egy kicsit A koronatanú című dokumentumfilmről, amelyet a közszolgálati és kereskedelmi csatornák sora játszott, és tartja ma is műsoron.

Ezt a filmet nem ma készítettük, ennek már tizenegy éve. Hihetetlen, hogy ennyi év után is igény van rá! Az elmúlt bő tíz évben évben forgott például a Petőfi Irodalmi Múzeumban, a New York Kávéházban, a Royalban, a Tabán Art Moziban, az Óbudai Társaskörben, seregnyi tanintézményben, valamint a Magyar Televízióban, a Duna World csatornán, a HírTv-ben, a Fix Tv-ben.

Nagyon jó érzés, hogy dokumentumfilmmel, s nem egy bulvártartalommal értük el ezt a sikert. Pedig a főhőse egy akkor kilencven éves, egykorvolt inas, pincér, főpincér, Hetényi Károly volt. Olyasvalaki, akit örök kisembernek szokás nevezni, aki manapság nem feltétlenül tartanak érdekesnek. No persze, kik is mondják ezt? Peti és én az első pillanattól fogva éreztük, hogy Karcsi bácsitól csak tanulni lehet. Alázatot. Hitet. Emberséget. Chaplini sors volt az övé. Kalandos, regénybe illő.

Ráérezhettünk valamire, mert amikor egy pillanatra megfélekedezünk A koronatanúról, valaki mindig felhív, hogy látta, újra megnézte, vagy éppen írt róla valaki. Megérte a sok munkát, energiát. A forgatókönyvet, ha jól emlékszem, négyszer dolgoztuk át Kálloy Petivel. Úgy csináltuk meg a filmet, mint a szellemi testvérek, együtt rendeztük, minden mozzanatát átbeszéltük, átgondoltuk. Szép emlék.

Fotó: archívum – Hrutka Norbert, Kálloy Molnár Péter, Szabó Zoltán Attila, Hetényi Károly

A Törzsasztal stúdiójában (Fix Tv) és a Törzsasztal WEB TV programjában is hosszú évek óta olyan hiteles személyiségeket lát vendégül, akik hivatásuknak tekintik a szakmájukat.

A Törzsasztal már száz adást is megélt, amit álomban sem gondoltam volna az induláskor. A művészi vénám mellett van egy másik is, az pedig az újságírói. Ennek tudható be, hogy ha leültetek két értékes embert a kamera elé, úgy válnak érdekessé, hogy utána nézek a pályaképüknek, és megtalálom a közös pontokat.

A Törzsasztal találmánya, hogy ők nem is tudják mindig, miért kerültek egy műsorba, és ebből lesz egy nagy játék, a nagy felismerés. A Törzsasztal WEB TV a televíziós műsorból nőtt ki. A YouTube-on működik. Része több Talány Akusztik-klip és koncertrészlet is, az Újnyugat Irodalmi Kör tevékenységét is segíti.

A Karantén plusz irodalom sorozatunk is hihetetlenül népszerű lett, noha „csak” verseket mondtak benne értékes emberek. Utolsó információnk, hogy tizenegy ország magyarul területeiről néznek minket.

A Törzsasztal vendéglistája igen hosszú, csak néhány nevet mondok, akikkel tényleg élmény volt a társalgás a műsorban: Zséda, Danis Lídia, Krizsán Edith, Sáfár Orsolya, Váradi Zita, Virág Judit, Pierrot, Csujja Imre, Horváth Charlie, Hirtling Pista, Szilágyi Tibi, Lukács Sanyi, Hevesi Tamás, Horváth Gábor Miklós, Vörös István, Kovács Gábor vagy Koltai Lajos. Szóval, az értelmes programoknak, a korrekt vállalásoknak is lehet közönsége!

Alapító-főszerkesztője a Nyugat Plusz független szépirodalmi folyóiratnak. A lapot több alkalommal mutatták már be Dunaszerdahelyen is, ami nem meglepő, hiszen felvidéki szerzők művei is gyakran olvashatóak a lapban.

A Nyugat Plusz tizenkét éve létezik. Állandóságot jelent a magyar irodalmi folyóiratok dzsungelében. Mi gondolunk azokra, akiknek írunk. Nem szeretem azt a fajta irodalmat, amelyiknél túl steril a végeredmény. Az nem feltétlenül jelent sikert, ha a hasonzorú kolléga megveregeti a vállamat, majd fél óra múltán, én az övét.

Ez olyan kis bensőséges buli, aminél izgalmasabb és sokkal vonzóbb történet az, amikor lelkesen olvasnak minket vidéken, Pesten, Erdélyben vagy a Felvidéken. Van kanadai és olasz szerzőnk is, s ezáltal picit nemzetközivé váltunk. Az Újnyugat Irodalmi Kör és a Nyugat Plusz nem hagyományörző társaság. Érvényes mondanánk, önálló hangunk van itt és most!

Nagy Erika

Forrás: <https://korkep.sk>

Nyugatplusz

X. évfolyam 2. szám

ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (főszerkesztő):
FŐVÉDNÖK: KONYÁRI JÁNOS 1951–2017

újnyugat

IRODALMI KÖR

Anna Boschi Cermasi, Zilahi Nono, Miske Emő műveivel

MOLNÁR JÓZSEF: Tánc a jégén • LENCSÉS KÁROLY: Lendület • BOLMANT LÁSZLÓ: az út • CSONTOS MÁRTA: Egy vakcina dicsérete • PETŐCZ ANDRÁS: A dán királyfi (Újnyugat Antológia) • JANCsó PÉTER: Hat jelenet időt keres • BOZÓK FERENC: Kutyák és költők • TÓZSÉR ÁRPÁD: Mária Terézia fohásza • BÍRÓ JÓZSEF: Nincs visszaút • Z. NÉMETHI ISTVÁN: Esőben • SZERÁN LÁSZLÓ: A nyelvész szonettje • FARKAS GÁBOR: Föld alatti pixelek • VÖRÖS ISTVÁN: A haragzó beszéde • ANTAL LÁSZLÓ: Weöres Sándornak (mesélem)

Csontos Márta: Egy 'vakcina' dicsérete
szüreti gondolatok (8. oldal)

VARGA IMRE TandoRimbaud

Mégis kibírtad
egyetlen emberrel. Ő
mindig te voltál.

A NyugatPlusz megjelenését támogatja

Ára: 950 Ft

SZABÓ
ZOLTÁN
ATTILA

TABLÓ
I N T E R J Ú K

ANTOLÓGIA KIADÓ
LAKITELEK, 2020

ANTOLÓGIA Kiadó és Nyomda Kft.
A kiadásért felel: Lezsák Sándor

Készült Lakiteleken a 2022. évben
Megjelent 7,5 (A/5) ív terjedelemben
Felelős vezető: Sütő Ádám
ügyvezető igazgató

ISBN 978 963 619 008 8

„Az itt közölt, 2022-ben újra nyomdába adott egykori társalgásaim, irodalmi igénnyel készített tablóim, újságcikkeim apró puzzle-darabokként mutatnak meg egy kort; a 21. század első két évtizedét, illetve az oda vezető ösvényeket, hegyeket, lankákat, árkokat – a 20. század hol fájdalmas, hol bájos közegét” – bocsátja útjára a szerző ezekkel a szavakkal a TABLÓ 2 című kötetét.

Szabó Zoltán Attila riportjai mellett néhány, a szerző irodalmi munkásságát, kritikusi, publicistai énjét is megmutató írás szintén része e válogatásnak, így a nyolcvanas évek millióját egy diák szemszögéből vizsgáló, a pedagógusi felelősség kérdését, a verbális erőszak mibenlétét megrázóan ábrázoló novella, vagy a Sziget Fesztivált társadalmi tükörbe helyező, évtizedeket átfogó, generációs összegzés is.

Ára: 5800,- Ft

ISBN 978-963-619-008-8

9 789636 190088